

A Study on Needs of Junior High School Students in Mashhad

Nayereh Shahmohammadi¹

Fatemeh Parasteh Ghombavani²

Received: 25/10/2022

Accepted: 26/5/2024

Introduction

Recognizing and addressing students' needs is a crucial step in designing effective educational programs (Levi, 2010, p. 88). To engage students and meet their requirements, curricula should be adaptable and evolve to align with their interests (Smith, 2009, p. 9). However, Iran's current centralized curriculum system is not adequately preparing students for real-life challenges (Ramzaninejad, Hemtinejad, & Benar, 2003, p. 107), as numerous studies have shown (Javanmard & Pour Garhami, 2014, p. 31; Aminon et al., 2015, p. 1021; Bagheri & Rahimian, 2016, p. 259; Al-Ahmadi & Sharfi Abqa, 2015, p. 111). High school students believe the current program does not meet their needs (Haj Hosseini, Shabeiri, & Farajollahi, 2015, p. 2315; Sarmadi, Ghanbari, & Talebian Sharif, 2018, p. 564), indicating a disconnect between the curriculum and students' and society's needs (Perrota & Keese, 2024, p. 2). Despite this, educational documents emphasize the importance of students being active, influential, and creative individuals who take ownership of their learning (National Curriculum Document, paragraphs 12, 4-3, and 12-8; Education Reform Document, paragraph 1-16). To enhance the education system's effectiveness, it is essential to create content that resonates with students' genuine needs, promote educational equity, and ensure equal access to resources (National Curriculum Document, 2011, p. 1; Education Reform Document, 2011, p. 1). This approach fosters lifelong learning, collaborative education, and a more inclusive environment. By designing flexible frameworks that transcend traditional boundaries, education can overcome time and place constraints, enabling conscious, voluntary, and engaging lifelong learning. Given the significance of understanding students' needs, this study aims to identify these needs and determine what

---

1. Associate Professor and Academic Staff of Organization for Educational Research and Planning, Ministry of Education, Tehran, Iran, nsh_teh@yahoo.com (Corresponding Author), **ORCID: 0000-0001-7087-2662**

2. Assistant Professor of Department of Educational Sciences, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran, fatemeh.parasteh@yahoo.com.sg **ORCID: 0000-0002-8670-6164**

COPYRIGHTS

© 2023 by the authors. Published by the General Office of Islamic Culture and Direction southern Khorasan. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

students should be learning. Specifically, this research will evaluate the needs of junior high school students in Mashhad.

Research Method

This study employs a survey methodology, utilizing a semi-structured questionnaire to gather data. The statistical population consisted of 79,000 junior high school students in Mashhad. The sample size was calculated using the Cochran formula to be 384 students. To select the sample group, four districts of Mashhad were chosen (east District 5, north District 6, west District 4, and south District 3), and then two boys' schools and two girls' schools were selected from each district. Students were randomly selected from these schools to participate in the sample group. A researcher-made questionnaire was designed to determine the basic needs of the junior high school students. The questionnaire consisted of general, demographic, and main questions based on theoretical foundations and research objectives. To establish the reliability of the instrument, 30 junior high school students were initially selected and asked to respond to the questionnaire twice, with a one-month interval. The reliability was then calculated using the correlation between the questions, which was 0.7, indicating suitable reliability. For data analysis, descriptive statistics, one-sample chi-square test, and Friedman test were employed.

Findings

The research findings identified the top ten needs of junior high school students as follows:

- Introduction to cinema and music (293 responses)
- Methods for recognizing and analyzing political and social issues (266)
- Introduction to academic fields and entrance examinations (242)
- Introduction to famous stories and novels (234)
- Curricular and extracurricular materials (216)
- Teaching strategies for dealing with social issues (207)
- Teaching the art of storytelling (191)
- Developing problem-solving skills (188)
- Introducing methods for happiness and vitality (178)
- Introducing applied sciences, technical, and professional skills (176)

In contrast, the least important needs, as perceived by students, were:

- Education on citizenship rights and duties (77 responses)
- Moral education (74)
- Addressing religious questions and doubts (72)
- Group education and decision-making (70)

When categorized, the average ratings of high school students' needs showed that Scientific and educational materials ranked highest with an average of 5.03, while political materials ranked ninth with an average of 1.459. The remaining needs, in order of importance, were:

- Religious and moral content with an average of 4.10
- Spiritual and psychological needs with an average of 2.76
- Social and cultural needs with an average of 2.35
- Economic, job, and professional skills with an average of 1.92
- Recreation and entertainment with an average of 1.97
- Wellness, health, and safety with an average of 1.90
- Artistic and literary materials with an average of 1.18

The results of the Friedman test indicate a chi-square value of 538.247, significant at a level of less than 0.05 ($p < 0.05$), demonstrating differences in the importance students attribute to various types of needs ($0.001 > p$, 5 degrees of freedom, 538.247 = chi-square value).

Discussion and Conclusion

The findings indicate that students prioritize scientific and educational needs, followed closely by religious and moral content. The three categories of spiritual and psychological skills, as well as social, cultural, economic, and professional needs, are also important to students. However, entertainment, literary and artistic, health, safety, and political needs are less of a concern for students. The research findings of this study are in line with the research results of Diba Vajari, Hosseinian, and Qaedi (2011), Hamidi (2005), Akbari and Sharifi (2008), and Salimi (2003). The results can be explained by considering the significant impact of media, cultural-social changes, virtual interactions, and the evolving needs, attitudes, lifestyle, and cultural consumption of students. The fluidity and change that occur every three years in the lives of junior high school students necessitate continuous audience analysis for this age group. To cater to the diverse and varied needs of these students, it is essential to address the increasing trend of social harms that affect them at a younger age and extend into adolescence. The sensitivity and importance of the adolescent period, identity issues, independence-seeking, and conflicting attractions and interests during this period make education on topics related to mental and psychological counseling, strengthening resilience and life skills, marriage, and family formation crucial. Curriculum planners and educational content producers should seriously consider these essential needs. Furthermore, given the highly politicized society and the surge of political news and events, students are naturally drawn to these subjects. Developing

a suitable program for political education, scientific understanding of issues, and systematic analysis of political matters is a necessity.

Keywords: Student Needs, Need for Entertainment, Literary and Artistic, Health, Safety, Political Needs.

References

- Abbaszadegan, M., & Turkzade, J. (1386). *Niayazsanji amoozesh dar sazemanha* [Training needs assessment in organizations]. Tehran: Sahami Publication. [In Persian]
- Agbemenu, K. & Schlenk, E. A. (2011). An integrative review of comprehensive sex education for adolescent girls in Kenya. *Journal of Nursing Scholarship*, 43(1), 54-63.
- Akbari, A., & Sharifi, P. (2008). Niayzhay-e motaleati daneshamozan dorey-e motevasete keshvar darbareye ketabhaye gheyr-e darsi [A study on the needs of high school students in Iran about non-curricular books]. *Educational Innovation Quarterly*, 7(28), 111-128. [In Persian]
- Aminon, E., Sharifipour, Z., Aminon, F., Aminon, I., & Sharifipour, P. (2016). *Barasi asarbakhshi tose-e fanavari-e etelaat va ertebataat bar tashil yadgiri daneshamoozan va afzayesh keyfiat barnameye darsi madares* [Investigating the effectiveness of information and communication technology development on facilitating students' learning and increasing the quality of school curricula]. The Third International Conference on Research in Engineering, Science and Technology, Gorjestan. [In Persian]
- Aminzadeh, A., & Sarmad, Z. (2004). Rabetey-e pishraft-e tahsili ba faaliyatha-ye bade madrese [The relationship between academic progress and after school activities]. *Journal of Psychology*, 3(31), 294-312. [In Persian]
- Asle Ahmadi, Y. S., & Ramzani Nejad, R (2021). Barasi-ye rabeteye negaresh yadgiri online va amadegiye yadgiri tarbiyat badani dar mohite digital [Investigating the relationship between students' online learning attitude and readiness to learn physical education in the digital environment], *Proceedings of the First International Conference of Educational Sciences, Psychology and Human Sciences*. Brussels: Sarmadnoor Institute. [In Persian]
- Bagheri Najafabad, Z., & Rahimian, J. (2017). Tahlil mohtavaye motoon darsi zaban-e farsi az nazare tanasob-e aan ba sene daneshamoozan [Analysis of the content of Persian language textbooks in terms of its appropriateness with the age of the students]. *Journal of Education Technology*, 13(2), 259-268. [In Persian]
- Bonta, J., & Wormith, S. J. (2007). Risk and need assessment. *Developments in Social Work with Offenders*, 15(1), 131-152.
- Bradshaw, J. (1972). *Taxonomy of social need*. London: Oxford University Press.
- Crişan, C. Pavelea, A., & Ghimbuluţ, O. (2015). A need assessment on students' career guidance. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 180(2), 1022-1029.
- DeSilets, L. D. (2006). Needs assessment. *The Journal of Continuing Education in Nursing*, 37(4), 148-149.
- Diba Vajari, M., Hosseinian, S., & Qaedi, Y. (2011). Baresiy-e niyaz be rahnamayei daneshamoozan dabirestanhay-e shahr-e Tehran [Examining the need for guidance among high school students in Tehran]. *Educational Innovations Quarterly*, 10(4), 131-148. [In Persian]

- Esmaili, R., & Rabiei, K. (2008). Sanjesh niyazhaye farhangi-ejtemaei dokhtaran daneshamooz shahr-e esfahan [Assessing the cultural-social needs of female students in Isfahan]. *Women's Strategic Studies*, 41(2), 97-134. [In Persian]
- Fathi Vajargah, K., & Fakhamzadeh, P. (2012). Niyazsanji amoozeshi: Olgooha va fonoon [Educational needs assessment: Patterns and techniques]. Tehran: Aij Publication. [In Persian]
- Gholami, K., Nosrati, M. S., & Asadi, M. (2017). Tadvin-e charchub-e mafhumi baray-e niyazsanji daneshamoozan motavasete: Rahyaftri bar nazariyeh amali-ye tadrīs [Developing a conceptual framework for secondary school students' needs assessment: An approach based on the practical theory of teaching]. *Teaching Research*, 6(2), 69-94. [In Persian]
- Gibbons, M. M., & Shoffner, M. F. (2004). Prospective first-generation college students: Meeting their needs through social cognitive career theory. *Professional School Counseling*, 3(2), 91-97.
- Golshani, M., & Heydari, A. H. (2021). Hoviyat-e melli dar ketabhai-e motaleat-e ejtemai paye-e sheshome ebtedai va haftom-e motavasete [National identity in social studies textbooks of the 6th grade of primary and 7th grade of secondary school]. *National Studies Quarterly*, 33(2), 97-118. [In Persian]
- Grant, J. (2002). Learning needs assessment: Assessing the need. *Bmj*, 324(7330), 156-159.
- Hajhosseini, H., Shobeyri, S. M., & Farajollahi, M. (2010). *Niyaz sanji va tain-e olaviyathay-e amozeshi daneshamoozan maghtae motevasete dar zaminey-e mohit zist va tose payedar* [Assessing the needs and determining the educational priorities of high school students in the field of environment and sustainable development]. The Fourth Specialized Conference and Exhibition of Environmental Engineering, Tehran. [In Persian]
- Hamidi, F. (2005). Barasi-e moghayeseyi niyazhaye jesmani atefi ejtemaei va mazhabi nojavanan manategh-e mahrom bar asase jensiyat [A comparative study of physical, emotional, social and religious needs of adolescents in deprived areas based on gender]. *Journal of Women in Development and Politics*, 3(2), 159-179. [In Persian]
- Hasani Bafarani, T., & Azarbaijani, M. (2011). Ensane salem va vizhegihayeh on az didgah Victor Frankel [A healthy person and its characteristics from Victor Frankl's point of view]. *Journal of Psychology and Religion*, 14(1), 113-143. [In Persian]
- Hosseini, S. K., Bazmi, M., Rahmati, Sh., & Qavami, R. (2015). Shenasai va olaviyat bandi niyazhaye parvareshi doreye motevasete shahr-e Mashad [Identifying and prioritizing educational needs of high students in mashhad]. *Research in Educational Science and Counseling*, 3(2), 2-4. [In Persian]
- Hsu, Y. S., Cheng, Y. J., & Chiou, G. F. (2003). Internet use in a senior high school: A case study. *Innovations in Education and Teaching International*, 40(4), 356-368.
- Javanmard, G., & Pourghahramani, S. (2015). Naghsh-e housh-e hayejani va sazegari ejtemaei dar tabin va pishbini pishrafte tahsili daneshamoozan maghtae

- motevasete [The role of emotional intelligence and social adjustment in explaining and predicting the academic progress of secondary school students]. *Applied Researches in Educational Psychology*, 2(3), 31-42. [In Persian]
- Kaplan, H. S. (1997). The evolution of the human life course. In K. Wachter & C. Finch (Eds.), *Between Zeus and Salmon: The biodemography of aging* (pp. 175–211). Washington, DC: National Academy of Sciences.
- Khajenouri, B., Hashemi, S., & Rohani, A. (2010). Sabk-e zendegi va hoviyaie meli: Motale moredi-ye daneshamuzan dabirestanha-ye shahr shiraz [Lifestyle and national identity: A case study of high school students in Shiraz]. *National Studies Quarterly*, 11(44), 127-152. [In Persian]
- Khoshkonesh, A., Asadi, M., Shiralipour, A., & Keshavarz Afshar, H. (2010). Naghsh-e niyazhay-e bonyadin va hemayat ejtemaei dar sazegari-e ejtemaei-e daneshamoozan maghtae motevasete [The role of basic needs and social support in the social adaptation of high school students]. *Journal of Applied Psychology*, 13(1), 82-94. [In Persian]
- Khosropanah, A. H., & Kashizadeh, M. (2014). Tahlil va barasi plooralism dini va gohar va sadaf din [Analysis and investigation of religious pluralism and the gem and shell of religion]. *New Religious Thought*, 10(37), 7-24. [In Persian]
- Kokabi, M., & Karamizadeh, E. (2010). Barrasi-ye mizane gerayesh, dastrasi va estefadeye daneshamoozane dabirestanha-ye shahre shiraz az manabe chapi va electroniqi [Investigating the level of inclination, access, and use of high school students in Shiraz to printed and electronic resources.]. *Library and Information Science Studies, Educational Sciences and Psychology*, 2(1), 2-10. [In Persian]
- Levy, Arieh. (2010). *Curriculum planning of schools* (F. Mashaikh, Trans). Borhan School Cultural Institute. [In Persian]
- Maier, G. W., Prange, C., & Von Rosenstiel, L. (2001). Psychological perspectives of organizational learning. *Handbook of Organizational Learning and Knowledge*, 21(4), 14-34.
- Marsh, H. W. (1992). Extracurricular activities: Beneficial extension of the traditional curriculum or subversion of academic goals? *Journal of educational psychology*, 84(4), 553.
- Maslow, A., & Lewis, K. J. (1987). Maslow's hierarchy of needs. *Salenger Incorporated*, 14(17), 987-990.
- McAdams, D. P. (2013) *Meaning and personality, In the human quest for meaning: Theories, research, and applications*. London: Rutledge.
- Ministry of Education (2011). *Sanad tahavol amouzesesh parvaresh* [The education transformation document]. <https://sccr.ir/Files/6609.pdf> [In Persian]
- Mirzabeigi, A. (2010). *Barnamerizi darsi va tarh-e dars dar amoozeshe rasmi va tarbiyate niroye ensanee* [Curriculum planning and lesson design in formal education and human resource development]. Tehran: Yastaroun Publication. [In Persian]
- Nasiri, M. (2015). Mokhatabe sayyale emrooz ra jedi begirim [Taking today's dynamic audience seriously]. *Roshd Yearbook*, 2(6), 28-50. [In Persian]

- Nasresfahani, A., & Fatehizadeh, M., & Fathi, F. (2004). Jayegahe maharathaye ejtemaie mored niaz daneshamozan dar ketabhay-e darsi-e omoomie dorehe motavaseteh [The position of the required social skills for students in the general textbooks of the secondary education period]. *Journal of Behavioral Sciences*, 9(11), 49-64. [In Persian]
- National curriculum. (2011). *National curriculum document*, the Ministry of Education Publication. [In Persian]
- Parvand, M. H. (2009). *Moghadamat-e barnamehrizi amoozeshi va darsi* [Fundamentals of educational and curricular planning]. Tehran: Agah Publication. [In Persian]
- Pedler, M., Boydell, T., & Burgoyne, J. (1989). The learning company. *Studies in continuing education*, 11(2), 91-101.
- Perrotta, K., & Keese, J. (2024). It's what you know: A needs assessment of MAT students' social studies content knowledge. *The Teacher Educator*, 6(2), 1-24.
- Ramezanejad, R., Hematinejad, M. A., & Banar, N. (2003). Baresi hadaf-e daneshamoozan az faaliyat daron-e kelasha-ye tarbiyat badani va varzesh [Examining the purpose of students' activities in physical education and sports classes]. *Harkat Magazine*, 17(1), 107-122. [In Persian]
- Reeve, J. M., & Yahya, S. M. (2010). *Motivation and emotion*: London: Routledge.
- Riffe, D. Lacy, S., Fico, F., & Watson, B. (2019). *Analyzing media messages: Using quantitative content analysis in research*. London: Routledge.
- Rostaminesab, A. A., Hemmati, M., & Fazilatpour, M. (2012). Mizan-e entebagh-e mohtaviat-e kitab-e ravanshenasi sale sevom motevasete ba niayaz be rahnamaye dabirestanhaye shahrekord [The degree of alignment between the content of the psychology textbook for the third year of high school and the material and spiritual needs of the students in the city of Shahrekord]. *Research in educational systems*, 8(24), 17-36. [In Persian]
- Şahin, E., & Fidan, O. W. E. N. (2009). Aggression levels of high school students with different psychological needs. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(32), 64-74.
- Saif, A. A. (2011). *Ravanshenasi tarbiyati* [Educational psychology]. Tehran: Payam Noor University Press. [In Persian]
- Salimi, H. (2003). Motaley-e tasir-e rafter-e moallem bar nazmpaziriy-e daneshamoozan dar madrese [The study of the effect of teacher behavior on the discipline of students in school]. *Educational Innovations Quarterly*, 2(4), 28-45. [In Persian]
- Sarmadi, M., Ghanbari, H. R., & Talebian Sharif, J. (2018). *Tasire fazaye majazi bar hoveyyate farhangi va ejtemai* [The impact of the virtual space on cultural and social identity]. The 6th National Conference on Management and Human Sciences Research in Iran. Tehran: University of Tehran. [In Persian]
- School Renovation and Equipment Organization (2019). *Amare madares va daneshamozan keshvar* [Statistics of schools and students in Iran]. Retrieved from <http://www.dres.ir/News>. [In Persian]

- Schultz, D. P. Schultz, S. E., & Enos, M. (2009). *Theories of personality*. Berlin: Springer.
- Shabiri, S. M., Sarmadi, M. R., & Sharifian, S. (2009). Niazsanji va taen olaviyathaay-e amoozeshi-e daneshamoozan va dabiran-e maqtae rahnamaayi dar zamane mohitezist [Needs assessment and determining the educational priorities of students and teachers in the guidance school level in the field of the environment]. *Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, 4(47), 143-150. [In Persian]
- Sharafi, M., & Sharafi, Z. (2012). Tahlil va moqayes-e niazhaay-e tarbiyat-e dini daneshamoozan doreye motevasete dar abaad shenakhti, aafeti va amalkardi [Analysis and comparison of religious education needs of high school students in cognitive, emotional and functional dimensions]. *A New Approach in Educational Management*, 4(16), 15-37. [In Persian]
- Smith, S. R. (2009). A dynamic ecological framework for differentiating the primary curriculum. *Gifted and Talented International*, 24(2), 9-20.
- Talebzadeh Nobarian, M., & Fathivajargah, K. (2003). *Mabahese takhassosi-ye barnamerizi-e darsi* [Specialized subjects in curriculum planning]. Tehran: Abij Publication. [In Persian]
- Van der Walt, J. L., & Wolhuter, C. C. (2018). An examination of the potential of cultural historical activity theory (CHAT) for explaining transitions in national education systems. *Acta Academica*, 50(1), 104-125.
- Vogel, G., Ruppel, D. L., & Kaufmann, C. S. (1991). Learning needs assessment as a vehicle for integrating staff development into a professional practice model. *The Journal of Continuing Education in Nursing*, 22(5), 192-197.
- Yadegarzadeh, G., Parand, K., Bahrami, A., & Khodaei, A. (2009). Barrasi va sanjesh-e niazhay-e ettelaati davtalan-e mojaz be entekhab-e resht-e azmoon sarasari dar shahre Tehran [Investigating and assessing the information needs of qualified candidates for the national university entrance exam in Tehran]. *Iranian Higher Education Journal*, 2(1), 43-65. [In Persian]
- Zandipour, T., Dabiri Esfahani, E., & Nahidpour, F. (2009). Motaleat tatbiqiye niayzhaye enteghale daneshamozane Irani va Canadai ba asibhaye binaayi [Comparative studies of the transition needs of Iranian and Canadian students with visual impairments]. *Psychological Studies Quarterly*, 5(21), 29-46. [In Persian]

مقاله علمی - پژوهشی

نیازهای دانش آموزان دوره اول متوسطه (مورد مطالعه: شهر مشهد)

نیره شاه‌محمدی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۰۳

فاطمه پرسته قمبوانی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۰۶

مشاهده مقاله منتشر شده: دوره ۱۸، شماره ۱

http://www.farhangekhorasan.ir/article_196846.html

چکیده

شناخت نیازهای دانش آموزان از گام‌های مهم و پیش‌نیاز تنظیم برنامه‌های آموزشی و تربیتی و تدوین محتوای فعالیت‌های درسی است. از این رو ضروری است این برنامه‌ها با نیازهای واقعی دانش آموزان متناسب و متحول گردد زیرا دانش آموزان از کلاسی لذت می‌برند که نیازهای آنان را برآورده سازد و به علایقشان توجه کند. علی‌رغم شناسایی نیازهای دانش آموزان در نظام متمرکز برنامه‌ریزی آموزشی ایران، شواهد و مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهد که آماده‌سازی دانش آموزان برای زندگی و رویارویی با مشکلات روزمره در نظام تعلیم و تربیت به میزان کافی مورد توجه قرار نگرفته است و دانش آموزان دوره متوسطه وضعیت موجود برنامه آموزشی را پاسخگوی نیازهای خود نمی‌دانند. از این رو بی‌توجهی به این موضوع در نظام برنامه‌ریزی آموزشی منجر به بی‌علاقگی دانش آموزان نسبت به درس و تحصیل می‌شود. با عنایت به این مهم، تعیین نیازهای دانش آموزان دوره اول متوسطه شهر مشهد موضوع این پژوهش قرار گرفته است. مطالعه حاضر از منظر هدف کاربردی و از جنبه شیوه گردآوری پیمایش اجتماعی با بهره‌گیری از پرسش‌نامه نیمه‌ساختاریافته

۱. دانشیار و عضو هیئت علمی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، وزارت آموزش و پرورش، تهران، ایران، نویسنده مسئول
nsh_edu@yahoo.com **ORCID: 0000-0001-7087-2662**

۲. استادیار گروه علوم تربیتی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی کرج، کرج، تهران، ایران

fatemeh.parasteh@yahoo.com.sg

ORCID: 0000-0002-8670-6164

COPYRIGHTS

2023 by the authors. Published by the General Office of Islamic Culture and Direction southern Khorasan. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

است. جامعه آماری تمامی دانش‌آموزان دوره اول متوسطه شهر مشهد به تعداد ۷۹۰۰۰ نفر بودند که از این تعداد نمونه‌ای به تعداد ۳۸۴ نفر به پرسش‌نامه محقق‌ساخته پاسخ دادند. برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از آمار توصیفی، آزمون خی دو تک نمونه‌ای و آزمون فریدمن استفاده شد. نتایج نشان داد که دانش‌آموزان دوره اول متوسطه از بین دسته‌بندی کلان نیازها به دو دسته نیازهای علمی و آموزشی و دینی و اخلاقی بیشتر احساس نیاز می‌کنند. سه دسته نیاز به مهارت‌های روحی و روانی، اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی، شغلی و حرفه‌ای با فاصله زیاد در مراتب بعدی سلسله نیازهای دانش‌آموزان قرار گرفته‌اند. این در حالی است که به چهار گروه تفریح و سرگرمی، ادبی و هنری، تندرستی، سلامت و ایمنی و سیاسی دانش‌آموزان کمتر احساس نیاز کرده‌اند.

واژه‌های کلیدی: نیازهای دانش‌آموزان، نیازهای تفریح و سرگرمی، ادبی و هنری، تندرستی و ایمنی، نیازهای سیاسی.

مقدمه

آموزش و پرورش به‌عنوان یک نهاد اجتماعی نقشی اساسی در پیشرفت جوامع در ابعاد فرهنگی، سیاسی و اجتماعی دارد و این پیشرفت وابسته به توجه برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران نظام آموزشی به توسعه همه‌جانبه آموزش و پرورش است. زوایا و فصول مختلف و متفاوتی باید در برنامه‌ریزی‌های آموزشی و تربیتی مدنظر قرار گیرد که یکی از مهم‌ترین آن‌ها شناخت نیازها و علایق گروه هدف است. شناخت این نیازها و علایق می‌تواند به برنامه‌ریزان در پیش‌بینی، طراحی، برنامه‌ریزی، اجرای دقیق و حساب‌شده برنامه‌ها برای پرورش و ارتقای دانش، بینش و مهارت‌های دانش‌آموزان و دبیران و معلمان کمک کند (لوی، ۱۳۸۹: ۸۸).

در این بین نیازسنجی از گام‌های مهم و پیش‌نیاز تدوین برنامه‌های آموزشی، فرهنگی و محتوای فعالیت‌های درسی است. نیازسنجی به مدیران و برنامه‌ریزان کمک می‌کند تا آن دسته از خواسته‌ها و نیازها را مورد توجه قرار دهند که از اولویت ویژه‌ای برخوردار بوده، منابع و امکانات نیز پاسخگوی آن‌ها باشد؛ بنابراین می‌توان گفت که نیازسنجی، حداکثر استفاده از منابع موجود در جهت تحقق هدف‌های مهم و بارزش را امکان‌پذیر می‌سازد (فتحی و اجارگاه و فخام‌زاده، ۱۳۹۲:

۱۲۲). در نظام آموزشی نیز یکی از مهم‌ترین منابع برنامه‌ریزی درسی، شناسایی و تعیین نیازهای آموزشی دانش‌آموزان است تا زمینه پاسخگویی به آن‌ها از طریق برنامه درسی فراهم آید (Ghimbulut, Crisan, & Pavelea, 2015: 1022) و انگیزه دانش‌آموزان برای تحصیل افزایش یابد (اصل احمدی و رضانی‌نژاد، ۱۴۰۰: ۱۰۷).

از این‌رو، ضروری است برنامه‌های آموزشی و تربیتی با نیازها و علایق واقعی دانش‌آموزان متناسب و متحول گردد زیرا دانش‌آموزان از کلاسی لذت می‌برند که نیازهای آنان را برآورده سازد و به علایقشان توجه کند. به‌ویژه اگر خود دانش‌آموزان این نیازها را اعلام کنند (Smith, 2009: 9) توجه به این نیازها و علایق نه تنها منجر به ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان، بلکه زمینه‌ساز رفتارها و فعالیت‌هایی می‌شود که آن‌ها را به سمت تحقق اهداف نظام آموزشی سوق دهد (فتحی و اجارگاه و فخام‌زاده، ۱۳۹۲: ۳۰).

نیاز از نظر لغوی به معنای کمبود، احتیاج و از نظر مفهومی به یک حالت میان آنچه هست و آنچه می‌بایست باشد، اطلاق می‌گردد (پروند، ۱۳۸۸: ۱۲۰). نیاز چیزی است که برای تحقق یک هدف قابل‌دسترس، ضروری یا مفید است (عباس‌زادگان و ترکزاده، ۱۳۸۶: ۱۵۰).

برخی از مفاهیم ارائه‌شده از نیاز عبارت‌اند از فاصله بین وضع موجود و وضع مطلوب (Vogel, Rupp, & Kaufmann, 1991: 192) یک خواست یا ترجیح، تمایل و آرزو، نیرویی ذهنی که موجب انگیزش و سرزدن رفتار خاصی از آدمی می‌گردد تا نیاز پدیدآمده تأمین شود (Grant, 2002: 156)، یک عیب یا نقصان (فتحی و اجارگاه و فخام‌زاده، ۱۳۹۲: ۳۰). نیاز ممکن است به صورت "نیاز احساس شده" یعنی نیازی که به‌وسیله فرد یا یک جامعه تشخیص داده می‌شود و یا "نیاز واقعی" یعنی نیازی که توسط مطالعه کارشناسانه مشخص می‌گردد، تعریف شود (DeSilets, 2006: 148)؛ بنابراین می‌توان گفت آنچه بین وضع موجود و وضع مطلوب قرار دارد، آنچه ترجیحات، علایق و انتظارات افراد را شکل می‌دهد و سرانجام آنچه بر عملکردهای مطلوب اثر منفی دارد، همگی نشانگر نیاز هستند (سیف، ۱۳۹۱: ۱۲۰). در زمینه آموزش و یادگیری، نیاز آموزشی برحسب ویژگی‌ها، توانایی‌ها یا دانش و نگرش‌هایی تعریف می‌شود که لازم است یادگیرنده یا گروهی از یادگیرندگان، از آن برخوردار باشند؛ ولی در حال

حاضر فاقد آن هستند (میرزابیگی، ۱۳۸۷: ۲۸۸). بویل^۱ (۱۹۹۵) یک نیاز آموزشی را چیزی می‌داند که شخص باید به سود خود، به سود یک سازمان یا به سود جامعه فراگیرد. این نیاز عبارت از شکافی است که بین سطح فعلی قابلیت‌هایش و سطوح بالاتر قابلیت‌هایی که برای عملکرد اثربخش لازم است توسط خودش، سازمانش یا جامعه تعریف شود. او نیاز آموزشی را نیز اختلاف نتیجه قابل‌سنجش بین "آنچه هست" و "آنچه باید باشد" می‌داند (عباس‌زادگان و ترکزاده، ۱۳۸۶: ۱۴۸).

شیوه‌های گوناگونی برای تعیین نیازها وجود دارد که یکی از آنها، پرسش از ذی‌نفعان به صورت خوداظهاری است. مشارکت‌دادن ذی‌نفعان در تعیین نیازها بخش بزرگی از تضمین موفقیت برنامه‌های یک سازمان است (فتحی و اجارگاه و فخامزاده، ۱۳۹۲: ۴۵).

از آنجایی که حدود یک‌سوم جمعیت کشور در مدارس و مؤسسات آموزشی مشغول به تحصیل هستند (آمار مدارس و دانش‌آموزان کشور، ۱۳۹۸. بازیابی شده در ۳ اردیبهشت ۱۴۰۳، از: <http://www.dres.ir/News>)، تدوین و اجرای برنامه‌های درسی مطلوب بدون بررسی دقیق نیازها و علایق دانش‌آموزان امکان‌پذیر نیست (ناصری، ۱۳۹۴: ۲۸). باید توجه داشت که نیازهای دانش‌آموزان در هر یک از دوره‌های تحصیلی متفاوت است و این تفاوت‌ها در دوره متوسطه با تغییرات جسمی ناشی از بلوغ و دوره نوجوانی به‌صورتی شدیدتر ادامه می‌یابد. دانش‌آموزان در این دوره با تغییرات رشدی همه‌جانبه جسمی، عقلی، عاطفی، اجتماعی، معنوی و اعتقادی روبرو هستند. در این دوران حس رقابت‌طلبی، دوستی‌های خالصانه، تقلید، استقلال‌طلبی، زودرنجی و حساسیت، آرزوهای متعدد و غیره شعله‌ور است؛ و تغییرات مذکور نیازهای خاصی را برای دانش‌آموزانی که در این مرحله سنی قرار دارند، ایجاد خواهد کرد (شرفی و شرفی، ۱۳۹۲: ۱۵). امروزه، علی‌رغم وجود ضرورت و اهمیت مسئله تعیین نیازهای دانش‌آموزان در نظام متمرکز برنامه‌ریزی آموزشی ایران، به‌عنوان حلقه گم‌شده نظام برنامه‌ریزی درسی (رمضانی‌نژاد، هم‌تنی‌نژاد و بنار، ۱۳۸۲: ۱۰۷)، برخی شواهد و مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهد که آماده‌سازی دانش‌آموزان برای زندگی و رویارویی با مشکلات روزمره در نظام تعلیم و تربیت به میزان کافی مورد توجه قرار نگرفته است (جوانمرد و پورقهرمانی، ۱۳۹۴: ۳۱؛ امینون و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۰۲۱؛ باقری و

رحیمیان، ۱۳۹۶: ۲۵۹؛ آل احمدی و شرفی ابقا، ۱۳۹۵: ۱۱۱) و دانش‌آموزان دوره متوسطه وضعیت موجود برنامه آموزشی را پاسخگوی نیازهای خود تشخیص نداده‌اند؛ بنابراین ایجاد تغییر در این برنامه‌ها را ضروری می‌دانند (حاج حسینی، شبیری و فرج‌الهی، ۱۳۸۹: ۲۳۱۵؛ سرمدی، قنبری و طالبیان‌شریف، ۱۳۹۸: ۵۶۴). از نظر آن‌ها مهارت فناوری اطلاعات، شهروند جهانی بودن، نظم و قانون‌مداری، تفکر انتقادی، مسئولیت‌پذیری و مهارت‌های شغلی در اولویت اول تا ششم نیازهایشان قرار دارد (Hsu, Cheng, & Chiou, 2003: 356). نیازهایی مانند تقویت مهارت‌های دانش‌آموزان متوسطه برای ارتباط با بازار کار (Gibbons, & Shoffner, 2004: 91)، نیاز به آموزش کارکردها و خصوصیات جنسی (Schlenk, & Agbemenu, 2011: 54)، توجه به مسائل روانی، فعالیت‌های مفرح و به‌طور کلی نیازهای شخصی دانش‌آموزان (Sahin, & Fidan, 2009: 64; Bonta, & Wormith, 2007: 131)، استفاده از اینترنت و رسانه‌های اجتماعی در تدریس و یادگیری دانش‌آموزان (Hsu, Cheng, & Chiou: 356) نیاز به کتاب‌های غیردرسی (اکبری و شریفی، ۱۳۸۷: ۱۱۱) و نیازهای اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و عاطفی دانش‌آموزان (اسماعیلی و ربیعی، ۱۳۸۷: ۹۷) از جمله نیازهایی است که توسط مطالعات مشخص شده‌اند و نشان داده‌اند که دانش، مهارت‌ها، نگرش‌ها و ارزش‌های مورد تأکید در برنامه درسی آموزش و پرورش عمومی به‌ویژه دوره متوسطه با نیازهای جامعه تناسب ندارد و محتوای آموزشی کتاب‌های درسی با زندگی روزمره دانش‌آموزان مرتبط نیست. حال آنکه افراد در ورای مرزهای مدرسه در بستر زمان به‌گونه‌ای جاری و پیوسته بدون تقسیم‌بندی حوزه‌ای از دانش زندگی می‌کنند. از این رو لازم است معلمان براساس نیازها و علایق دانش‌آموزان برنامه‌های درسی خود را طراحی نمایند (Perrota, & Keese, 2024: 2). معلمان و یا طراحان برنامه درسی نباید دانش‌آموزان را افرادی منفعل و خالی از دانش و تجربه فرض کنند، زیرا توجه به علایق دانش‌آموزان در بهبود شرایط تدریس تأثیر اساسی دارد. محتوایی که برای دانش‌آموزان تهیه می‌شود می‌بایست برای آن‌ها معنادار باشد و با نیازها، علایق و شرایط زندگی‌شان هماهنگ باشد (غلامی، نصرتی و اسدی، ۱۳۹۷: ۶۹). معلمان دوره متوسطه نیز که اشتیاق بیشتری برای کار با دانش‌آموزان موفق دارند، با برخورد با دانش‌آموزان کم‌تلاش در این مقاطع روزبه‌روز بیشتر ناامید می‌گردند. امروزه مشکل معلمان نبود انضباط در کلاس و یا اعتراض

دانش‌آموزان نسبت به معلم خود نیست بلکه آن‌ها احساس می‌کنند نتوانسته‌اند شاگردان خود را به تلاش وادارند. بدین ترتیب معلم و شاگردان در دام‌های پیچیده گرفتار شدند و دانش‌آموزان مطالب درسی برایشان خسته‌کننده است و هیچ فایده‌ای در یادگیری مطالب نمی‌بینند از طرف دیگر معلمان در راه کوشش برای وادار کردن آن‌ها به یادگیری تنها کار را بدتر می‌کنند؛ بنابراین تنها راه برای بهبود اوضاع برآورده ساختن نیازهای دانش‌آموزان و توجه به این نیازها، که هم باعث ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان و هم آسودگی خاطر معلمان می‌گردد، است. (خوش کنش و دیگران، ۱۳۸۹: ۸۲ به نقل از: Trigonaki, 2005).

این وضعیت در حالی است که بنا بر اسناد بالادستی آموزش و پرورش، دانش‌آموز به جای فردی منفعل بایستی تأثیرگذار، پویا و خلاق باشد که باراده و پشتکار خود به اندیشه‌ورزی و شناخت برسد. همچنین (سند برنامه درسی ملی، بندهای ۱۲-۳ و ۴-۸ و ۱۲-۸؛ سند تحول آموزش و پرورش، بند ۱-۱۶) تولید محتوای متناسب با نیازهای واقعی و ویژگی‌های دانش‌آموزان، ضمن توسعه عدالت آموزشی و ایجاد فرصت‌های برابر دسترسی به منابع خواندنی برای دانش‌آموزان، تأثیر مثبتی بر بهره‌وری کل نظام آموزشی دارد (برنامه درسی ملی، ۱۳۹۰: ۱؛ سند تحول آموزش و پرورش، ۱۳۹۰: ۱). علاوه بر این شناخت نیازهای دانش‌آموزان تضمین‌کننده یادگیری مادام‌العمر و یادگیری مشارکتی نیز هست؛ به نحوی که با انعطاف‌پذیر کردن آموزش، آن را از دایره محدود مدرسه و زمان و مکان خاص رها می‌کند و امکان آموزش مادام‌العمر، آگاهانه، آزادانه و داوطلبانه، دلپذیر و اشتیاق‌انگیز را فراهم می‌سازد. از این‌رو، لازم است نیازهای این گروه سنی شناسایی شود تا اقدامات ضروری برای تدوین یا توسعه برنامه درسی متناسب با این نیازها به‌منظور تربیت درست نوجوانان انجام گیرد (طالب‌زاده و فتحی‌واجارگاه، ۱۳۸۲: ۳۵). با این حال نظام برنامه‌درسی در ایران، کاملاً متمرکز بوده و براساس عقلانیت فنی مهندسی شده و به نیازهای معلمان و دانش‌آموزان توجه ندارد (غلامی، نصرتی و اسدی، ۱۳۹۷: ۶۹).

بنا بر آنچه گفته شد، مسئله اصلی این است که دانش‌آموزان چه نیازهایی دارند و چه مفاهیمی را باید بیاموزند؟ با توجه به ضرورت و اهمیت تعیین نیازهای دانش‌آموزان و نیز نواقص و کاستی‌های برنامه‌های آموزشی و درسی از نظر انطباق با نیازها و علایق دانش‌آموزان، این پژوهش سنجش نیازها و علایق دانش‌آموزان دوره اول متوسطه شهر مشهد را هدف خود قرار داده است. نتایج این پژوهش

کمک خواهد کرد تا علاوه بر مناسب‌سازی برنامه‌های درسی مدارس متوسطه شهر با نیازهای شخصی دانش‌آموزان زمینه ارتقای موفقیت تحصیلی آن‌ها نیز فراهم گردد.

سؤالات پژوهش

- نیازها و مطالبات دانش‌آموزان دوره اول متوسطه شهر مشهد چیست و چه تفاوتی باهم دارند؟
- نیازهای دانش‌آموزان دوره اول متوسطه شهر مشهد براساس دسته‌بندی کلان (دینی و اخلاقی، سیاسی، علمی و آموزشی، مهارت‌های اجتماعی و فرهنگی، روحی و روانی، تندرستی، سلامت و ایمنی، اقتصادی، شغلی و حرفه‌ای، ادبی و هنری، تفریح و سرگرمی) چگونه است و چه تفاوتی باهم دارند؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

نیاز عبارت است از فاصله بین وضع موجود و آنچه که باید باشد. نیاز ممکن است به صورت "نیاز احساس شده"، یعنی نیازی که به وسیله فرد یا یک جامعه تشخیص داده می‌شود و یا "نیاز واقعی"، یعنی نیازی که توسط مطالعه کارشناسانه مشخص می‌گردد، تعریف شود (DeSilets, 2006: 148). موجودیت زندگی و بقای انسان مشروط به وجود نیازها است، زیرا زندگی حرکت و پویایی و یک جریان خود ابقاکننده است. آنچه انسان را به تلاش و تکاپو وامی‌دارد و برای رفتار انرژی تولید می‌کند، همین نیازهاست (Yahya & Reeve, 2010: 253). در زمینه نیازها نظریات متفاوتی بیان شده است.

براساس نظریات روان‌شناختی، نیاز انگیزه ایجاد رفتار بوده و روان‌شناسان محرک‌ها و انگیزه‌های رفتار را بررسی کرده و به تناسب مبانی انسان‌شناختی خود، فهرستی از نیازهای انسان ارائه

داده‌اند. در این گروه می‌توان به نظریات رایف و همکاران^۱ (1997)، فروم^۲ (1978)، مازلو^۳ (1943)، فرانکل^۴ (1971) و مک‌لند^۵ (1978) اشاره کرد. از دیدگاه رایف و همکارانش نیازهای روان‌شناختی دارای ماهیت مثبت عملکردی می‌باشند که متشکل از عناصر مختلفی از قبیل پذیرش خود^۶، رابطه مثبت با دیگران^۷، خود پیروی^۸، غلبه بر محیط^۹، هدفمندی در زندگی^{۱۰} و رشد شخصی^{۱۱} هستند (Riffe, & et al., 2019: 145). فروم نیازها را به شش دسته: وابستگی یا مراوده، ریشه‌دار بودن، تعالی، هویت، چهارچوب جهت‌گیری، نیاز به تهییج و تحریک تقسیم کرده است (Schultz, & Schultz, 2009: 231). مازلو نیازها را به دودسته کلی نیازهای اساسی و فرانیاز تقسیم می‌کند. نیازهای اساسی شامل نیازهای فیزیولوژیکی، نیاز به امنیت، نیاز به عشق و تعلق، نیاز به عزت‌نفس و خودشکوفایی و فرانیازها شامل نیاز به شناختن و فهمیدن است (Maslow, & Lewis, 1987: 987). از نظر فرانکل نیازهای انسان به نیاز به تنش^{۱۲} (پویایی اندیشه)، نیاز به معنا^{۱۳}، نیاز به تعالی خویشتن^{۱۴}، نیاز به خود استعلایی^{۱۵}، نیاز به ابدیت و جاودانگی^{۱۶}، نیاز به دین^{۱۷} و نیاز به گروه دوستی عاطفی^{۱۸} تقسیم‌بندی می‌شود (خوش‌کنش و دیگران، ۱۳۸۹: ۸۲ به نقل از: Trigonaki, 2005). مک‌لند نیازها را به سه دسته نیاز شخصی (شامل نیاز به دوستی و قدرت)، نیازهای وسیله‌ای

-
1. Riffe etal
  2. Fromm
  3. Maslow
  4. Frankel
  5. Macleland
  6. Self – acceptance
  7. Positive Relations with Others
  8. Autonomy
  9. Environmental Mastery
  10. Purpose in Life
  11. Personal Growth
  12. Need for Tension
  13. Need for Spirit
  14. Need for Self Excellence
  15. Need for Self-transcendence
  16. Need for Eternity & Immortality
  17. Need for Religion
  18. Emotional Friendship Group

(شامل دستیابی به هدف برای رسیدن به هدفی بالاتر) و نیازهای فرهنگی تقسیم می‌کند (McAdams, 2013: 153؛ حسنی بافرانی و آذربایجانی، ۱۳۹۰: ۱۱۳).

براساس نظریه‌های مرتبط با انگیزش، نیازها به منزله انگیزه‌های مهم رفتار هستند و رفتارها به‌منزله بازتابی از نیازها محسوب می‌شوند. در تبیین نیازها از این منظر، می‌توان به نظریه‌های اتکینسون^۱ (1957) و روزن اشتیل^۲ (2001) اشاره کرد. براساس نظر اتکینسون، نیاز به پیشرفت افراد را به‌سوی انجام تکالیف سوق می‌دهد. نیاز به پیشرفت یک ویژگی نسبتاً باثبات و دائمی برای رسیدن به موفقیت است. دو متغیر موقعیتی که افراد را به‌سوی تکالیف پیشرفت می‌کشاند، انتظار موفقیت و انتظار احساس غرور است. او نیاز به پیشرفت را به‌عنوان ظرفیت تجربه غرور پس از موفقیت می‌داند. روزن اشتیل (1987) عواملی چون ارضای نیاز، تجربه، رضایت افراد، میزان دسترسی به اهداف تعیین‌شده و کارایی بهتر برای حل مسائل را در شکل‌گیری نیازها و گرایش‌های فرد مؤثر می‌داند که در آن میان ارضای نیاز و رضایت افراد به‌عنوان مقدمه و پیش‌زمینه تجربیات مثبت یا منفی افراد محسوب می‌شود (Rosenstiel, & MaierPrange, 2001: 14).

از منظر جامعه‌شناختی، ساختارها و شرایط اجتماعی به وجودآورنده نیازها هستند. تالکوت پارسونز^۳ (1980) و هوندريش^۴ (2005)، از جامعه‌شناسان در تبیین نیازها از این منظر می‌باشند. پارسونز بر این باور است که بقای جامعه در برطرف کردن چهار نیاز اصلی شامل: انطباق با محیط (نیازهای اقتصادی)، دستیابی به هدف (نیازهای سیاسی)، یکپارچگی (نیازهای اجتماعی) و حفظ الگو (نیازهای فرهنگی) است. از نظر او، شیوه برآوردن نیازها توسط نظام هنجاری جامعه وضع می‌شود؛ به همین دلیل، با وجود تشابه نیازهای انسانی در نظام‌های مختلف اجتماعی، طریقه تأمین نیازها با یکدیگر تفاوت دارد. از دیدگاه هوندريش سه دسته نیاز وجود دارد: نیاز شخصی یا بیولوژیک انسان، نیاز مادی و طبیعی و نیاز اجتماعی (Van der Walt, & Wolhuter, 2018: 104).

از منظر فرهنگی، نیازها انتظاراتی است که افراد در خصوص گذران اوقات فراغت داشته و با استفاده از ابزارها، کالاها و خدمات فرهنگی به تکمیل اوقات فراغتی خود می‌پردازند. از دیدگاه

-
1. Atkinson
  2. Rosenstiel
  3. Talcott Parsons
  4. Hondrich

کاپلان^۱ (1997: 175) این دسته از این فعالیت‌ها را می‌توان در قالب فعالیت‌های مذهبی، اجتماعی، ورزشی، تفریحی و رسانه‌ای طبقه‌بندی کرد. انسان با نیازها متولد می‌شود. آدمی در بدو تولد ناتوان‌ترین و نیازمندترین حیوانات است؛ چه از لحاظ زیست‌شناسی و چه از لحاظ تکامل‌شناسی فاقد انطباق غریزی با طبیعت بوده و نیاز به حمایت و مراقبت بیشتری در مقایسه با سایر حیوانات دارد.

از منظر آموزشی، از دیدگاه برادشاو^۲ (1972) نیازها به پنج دسته نیازهای هنجاری (فاصله بین وضع موجود و استانداردهای تعیین‌شده)، نیازهای بیان‌شده (نیازهای ابرازشده توسط فرد)، نیازهای مقایسه‌ای (نیازهای به‌دست‌آمده از مقایسه با نمونه مشابه)، نیازهای احساس‌شده (مترادف با خواست) و نیازهای پیش‌بینی‌شده (تحولات نیازها) طبقه‌بندی می‌شود. بویدل^۳ (1989) نیازها را شامل نیازهای فردی (نیاز ویژه هر فرد برای انجام کار خود)، نیازهای حرفه‌ای (نیازهای مشترک بین افراد یک سازمان که دارای وظایف مشابه هستند) و نیاز سازمانی می‌داند (Pedler, Burgoyne, & Boydel, 1989: 91).

درک و تحلیل نیازهای افراد در زمینه‌های حرفه‌ای و تخصصی همواره مورد توجه پژوهشگران بوده است. یکی از چالش‌برانگیزترین این زمینه‌ها، نیازهای دانش‌آموزان در محیط‌های آموزشی و پرورشی است. مطالعات و پژوهش‌های انجام‌شده، نیازهای دانش‌آموزان دوره متوسطه را از جنبه‌های گوناگون مورد بررسی قرار داده‌اند.

نتایج مطالعه گلشنی و حیدری (۱۴۰۰) نشان داد که کتاب‌درسی علوم اجتماعی پایه هفتم به نیاز دانش‌آموزان در زمینه هویت ملی پاسخ نداده است. حسینی و همکاران (۱۳۹۵) مهم‌ترین نیاز مذهبی دانش‌آموزان را آموزش اذان و اقامه نماز، مهم‌ترین نیاز فرهنگی کتاب‌خوانی و مهم‌ترین نیاز فعالیت آزاد، مسابقات درون مدرسه‌ای و نیازهایی همچون پاسخگویی به سؤالات اعتقادی، شرعی و ریشه‌ای در خصوص دین، تعمیق تربیت و آداب اسلامی، برگزاری جشنواره‌های محلی و بومی و آموزش‌های شهروندی و ملی‌گرایی دانسته‌اند. برمبنای پژوهش شرفی و شرفی (۱۳۹۲) بالاترین نیازهای آموزشی دانش‌آموزان به ترتیب عبارت‌اند از: شناخت مفهوم پلورالیسم

---

1. Kaplan
2. Beradshav
3. Boydel

دینی^۱، روش‌های پژوهش دینی و آشنایی با ادیان دیگر، چگونگی احساس تعهد و پایبندی نسبت به مسئولیت در زمان غیبت امام‌زمان (ع) و مشارکت در نماز جمعه و پایین‌ترین نیاز مربوط به آموزش در زمینه شناخت مفهوم توکل به خداوند، اعتقاد به معاد و جزای عادلانه انسان و چگونگی روزه‌گرفتن بوده است. براساس پژوهش رستمی نسب، همتی و فضیلت‌پور (۱۳۹۱) لازم است کتاب‌های درسی به نیازهای مادی و معنوی دانش‌آموزان توجه کنند. نتایج بررسی دیبا و اجاری، حسینیان و قائدی (۱۳۹۰) مبین میزان نیاز دانش‌آموزان به راهنمایی‌شدن مختلف است و از نظر آنان نیاز تحصیلی در درجه اول و نیاز شغلی در درجه دوم اهمیت قرار دارد. مطالعه کوکبی و کرمی‌زاده (۱۳۸۹) مشخص کرد که دانش‌آموزان دوره متوسطه به برنامه‌هایی جهت انتقال موفقیت‌آمیز به بازار کار و یا تحصیلات عالی و سواد اقتصادی و مالی نیاز دارند.

در مطالعه خواجه‌نوری، هاشمی و روحانی (۱۳۸۹) دانش‌آموزان فعالیت‌هایی مانند گذراندن وقت با دوستان و همسالان، گوش‌دادن به موسیقی و حضور در پارک‌ها و تفرجگاه‌ها را برای گذراندن اوقات فراغت خود ترجیح می‌دهند. شبیری، سرمدی و شریفیان (۱۳۸۹) در مطالعه خود دریافتند که دانش‌آموزان و دبیران نیاز به کسب دانش و آگاهی‌های بیشتری در زمینه مسائل مربوط به محیط‌زیست دارند. در پژوهش یادگارزاده و همکاران (۱۳۸۸) (به نقل از دیبا و اجاری، حسینیان و قائدی، ۱۳۹۰: ۱۳۱) نیازهای اطلاعاتی دانش‌آموزان شامل استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی، آشنایی با رشته‌ها، دانشگاه‌ها و شیوه‌گزینش علمی، آشنایی و دسترسی به کتاب‌های کمک‌آموزشی، شرکت در آزمون‌های آزمایشی، مطالعه هفته‌نامه پیک سنجش، دسترسی به منابع طرح سؤال، نحوه تکمیل فرم انتخاب رشته و زمان آن، برنامه‌ریزی دقیق برای مطالعه، دوری از عوامل اضطراب‌زا، آگاهی از نکات فنی انتخاب رشته، در اختیار داشتن مشاور و راهنما بود. زندی‌پور، دبیری اصفهانی و ناهیدپور (۱۳۸۸) در مطالعه تطبیقی خود به این نتیجه رسیدند که دانش‌آموزان از احراز انتخاب‌های تحصیلی شغلی خود مطمئن نیستند. براساس مطالعه اکبری

---

۱. پلورالیسم دینی (religious pluralism) به معنای باور به این است که چندین دین و مذهب می‌توانند مسیرهای مشروع و معتبری برای رسیدن به حقیقت و رستگاری معنوی باشند، نه اینکه فقط یک دین ادعای انحصار حقیقت را داشته باشد. این رویکرد به معنای پذیرش و احترام به تنوع باورها و عقاید دینی است و رد کردن این ایده که یک دین خاص تنها راه رسیدن به حقیقت است (خسروپناه و کاشی‌زاده، ۱۳۹۳)

و شریفی (۱۳۸۷) موضوعات موردنیاز دانش‌آموزان در میان کتاب‌های غیردرسی به ترتیب اولویت عبارت‌اند از: روابط دختر و پسر و مسائل ازدواج، رمان و داستان‌های عشقی، اطلاعات علمی، اطلاعات دینی، اخلاقی و مذهبی و انواع بازی‌های فکری و سرگرمی. در بررسی مقایسه‌ای نیازهای نوجوانان مناطق محروم براساس جنسیت که توسط حمیدی (۱۳۸۴) انجام شد، اولویت نیازهای دانش‌آموزان عبارت بودند از: رفتن به مدرسه، روابط گرم و صمیمی در بین اعضای خانواده، نیاز به اعتماد والدین، انجام فعالیت‌های ورزشی و جسمی و تندرستی، احترام به یکدیگر و رعایت حقوق متقابل در بین اعضای خانواده، توجه به معنویت و ارزش‌های اخلاقی، استفاده والدین از تشویق در زمینه موفقیت‌های تحصیلی دانش‌آموز، توجه والدین به امر تغذیه و بهداشت نوجوان، نیاز به مورد قبول واقع شدن در بین اعضای خانواده، اهمیت دادن والدین به وضع تحصیلی دانش‌آموز، آگاهی از اصول بهداشتی، مشورت با والدین در انتخاب رشته تحصیلی، آشنایی نوجوان با قانونمندی و احترام به قانون و اجرای آن، احترام به قوانین در بازی‌ها یا ورزش‌ها و فعالیت‌های جمعی، نقش والدین در آموزش مسائل مربوط به بلوغ، آشنایی با قوانین اساسی کشور و آشنایی دختران و پسران قبل از ازدواج. امین‌زاده و سرمد (۱۳۸۳) و مارش^۱ (1992) در پژوهش خود مشخص کردند که دانش‌آموزان فعالیت‌های ورزشی و تفریحی و استفاده از وسایل سمعی و بصری را ترجیح می‌دهند.

آگبمنو و شلنک^۲ (2011) و هسو، چنگ و چیو^۳ (2003) معتقدند که در برنامه‌درسی مدارس متوسطه کنیا بایستی محتوایی برای آموزش نیازهای جنسی دانش‌آموزان متوسطه طراحی شود تا به کاهش بارداری، ایدز و انتقال ویروس‌های جنسی کمک کند. نتایج پژوهش نشان داد که شرکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های فوق‌برنامه مدرسه به وابستگی و تعهد بیشتر دانش‌آموزان نسبت به مدرسه، ارتقای پیشرفت تحصیلی و ایجاد رابطه مثبت داوطلبانه و مفید با همسالان کمک می‌کند.

جمع‌بندی نظریه‌های نیاز و نیز پژوهش‌های تجربی در مورد نیازها به گونه‌بندی کلان نیازها منتهی می‌شود که در جدول ۱ ارائه شده است و شامل نیازهای دینی و اخلاقی، سیاسی، علمی

---

1. Marsh

2. Agbemenu, & Schlenk

3. Hsu, Cheng, & Chiou

و آموزشی، مهارت‌های اجتماعی و فرهنگی، روحی و روانی، تندرستی، سلامت و ایمنی، اقتصادی، شغلی و حرفه‌ای، ادبی و هنری، تفریح و سرگرمی می‌شود.

جدول ۱. دسته‌بندی نیازها براساس نظریه‌ها و پژوهش‌های انجام شده

دسته نیاز	پژوهش‌ها
دینی و اخلاقی	اکبری و پاشا شریفی، ۱۳۸۷؛ فرانکل، ۱۹۷۱؛ فروم، ۱۹۷۸؛ حسینی و همکاران، ۱۳۹۵؛ شرفی و شرفی، ۱۳۹۲؛ رستمی نسب، همتی و فضیلت پور، ۱۳۹۱
سیاسی	حمیدی، ۱۳۸۴؛ اکبری و پاشا شریفی، ۱۳۸۷؛ نصراصفهانی، فاتحی‌زاده و فتحی، ۱۳۸۳؛ رایف و همکاران، ۱۹۹۷؛ فروم، ۱۹۷۸؛ مازلو، ۱۹۴۳؛ فرانکل، ۱۹۷۱، مک لند؛ ۱۹۸۷؛ ماهونی و کرنز، ۱۹۹۷؛ گلشنی و حیدری، ۱۴۰۰
علمی و آموزشی	حمیدی، ۱۳۸۴؛ اکبری و پاشا شریفی، ۱۳۸۷؛ شبیری، سردی و شریفیان، ۱۳۸۹؛ یادگارزاده و همکاران، ۱۳۸۸؛ زندی‌پور و ناهیدپور، ۱۳۸۸؛ هسو و چنگ و چیو، ۲۰۰۳، مازلو، ۱۹۴۳؛ برادشاو و برادشاو، ۱۹۷۲؛ بویدل، ۱۹۸۹
مهارت‌های اجتماعی و فرهنگی	نصراصفهانی، فاتحی‌زاده و فتحی، ۱۳۸۳؛ مازلو، ۱۹۴۳؛ رایف و همکاران؛ ۱۹۹۷؛ پارسونز، ۱۹۸۰؛ هوندربش، ۲۰۰۵؛ کاپلان، ۱۹۹۷
روحی و روانی	حمیدی، ۱۳۸۴؛ رایف و همکاران، ۱۹۹۷؛ فروم، ۱۹۷۸؛ مازلو، ۱۹۴۳؛ فرانکل، ۱۹۷۱؛ یادگارزاده و همکاران، ۱۳۸۸؛ اتکینسون، ۱۹۵۷؛ روزن‌اشتیل، ۱۹۸۷
تندرستی، سلامت و ایمنی	حمیدی، ۱۳۸۴؛ آگمنو و شلنک، ۲۰۱۱؛ مازلو، ۱۹۴۳
اقتصادی، شغلی و حرفه‌ای	دیباواجاری، حسینیان و قائدی، ۱۳۹۰؛ حمیدی، ۱۳۸۴؛ کریمی‌زاده و کوبکی، ۱۳۸۹؛ نصراصفهانی، فاتحی‌زاده و فتحی، ۱۳۸۳
ادبی و هنری	اکبری و پاشا شریفی، ۱۳۸۷؛ خواجه نوری، هاشمی و روحانی، ۱۳۸۹
تفریح و سرگرمی	اکبری و پاشا شریفی، ۱۳۸۷؛ نصراصفهانی، فاتحی‌زاده و فتحی، ۱۳۸۳؛ مارش، ۱۹۹۲؛ امین‌زاده و سرمد، ۱۳۸۳؛ خواجه نوری، هاشمی و روحانی، ۱۳۸۹

مطالعه حاضر به بررسی نیازهای دانش‌آموزان دوره اول متوسطه شهر مشهد بر مبنای دسته‌بندی مذکور پرداخته است.

روش تحقیق

این پژوهش از منظر هدف کاربردی است، زیرا بر مبنای نتایج آن پیشنهادهایی به برنامه‌ریزان درسی و متولیان نظام تعلیم و تربیت برای توجه به نیازهای دانش‌آموزان داده شده است. همچنین با توجه به شیوه گردآوری اطلاعات پیمایش اجتماعی با بهره‌گیری از پرسش‌نامه نیمه‌ساختاریافته است که از طریق آن نیازهای دانش‌آموزان دوره اول متوسطه شهر مشهد معین شدند.

جامعه آماری تمامی دانش‌آموزان دوره اول متوسطه شهر مشهد به تعداد ۷۹۰۰۰ نفر بودند که حجم نمونه آماری مورد بررسی با استفاده از فرمول $n = \frac{Nz^2pq}{Nd^2 + z^2pq}$ حجم نمونه ۳۸۴ نفر به دست آمد. در فرمول میزان p و q را برابر با ۰/۵، d براساس سطح خطای ۰/۰۵ برابر ۱/۹۶ و مقدار d (حمیدی، ۱۳۸۴) برابر ۰/۰۵ است. برای انتخاب گروه نمونه دانش‌آموزان، ابتدا چهار ناحیه در مناطق شرق (ناحیه ۵)، شمال (ناحیه ۶)، غرب (ناحیه ۴) و جنوب (ناحیه ۳) انتخاب گردید. سپس لیست مدارس دوره متوسطه اول در این نواحی مشخص شد و از هر ناحیه دو مدرسه پسرانه و دو مدرسه دخترانه انتخاب گردید. پس از انتخاب مدارس، دانش‌آموزان به صورت تصادفی انتخاب و در گروه نمونه قرار گرفتند.

در این پژوهش به منظور تعیین نیازهای اساسی دانش‌آموزان دوره اول متوسطه از پرسش‌نامه استفاده شد. این پرسش‌نامه شامل سؤالات عمومی و جمعیت‌شناختی و سؤالات اصلی بود که براساس مبانی نظری و اهداف و سؤالات پژوهش تهیه شده بود. برای تعیین روایی پرسش‌نامه از ۲۰ نفر از متخصصان رسانه و تعلیم و تربیت خواسته شد تا در مورد ارتباط منطقی بین سؤالات پرسش‌نامه و موضوع، اهداف پژوهش و متغیرهای مورد سنجش و همچنین مطلوب بودن عبارات به لحاظ وضوح (استفاده از واژه‌های ساده و قابل فهم)، کاربرد زبان مشترک (پرهیز از به‌کارگیری واژه‌های فنی و تخصصی)، رعایت دستور زبان، استفاده از کلمات مناسب، اهمیت سؤالات، قرارگیری سؤالات در جای مناسب خود و زمان پاسخ‌دهی نظر دهند. پس از جمع‌آوری نظرات، با مشورت ناظر پژوهش تغییرات مورد نیاز در پرسش‌نامه مورد توجه قرار گرفت.

برای تعیین پایایی ابزار، ابتدا ۳۰ دانش‌آموز دوره اول متوسطه انتخاب شدند تا به فاصله یک ماه، دو بار به سؤالات پرسش‌نامه پاسخ دهند. سپس پایایی با استفاده از تعیین میزان همبستگی بین سؤالات محاسبه شد و میزان آن ۰/۷ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی مناسبی است. داده‌های گردآوری شده با استفاده از درصد، فراوانی، میانگین و آزمون‌های استنباطی مانند آزمون مجذور کای تک نمونه‌ای و آزمون فریدمن^۱ مورد تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها

جامعه مورد بررسی این مطالعه دانش‌آموزان دوره اول متوسطه از نواحی ۴، ۶، ۳ و ۵ آموزش و پرورش شهر مشهد در سال تحصیلی ۱۴۰۰ - ۱۴۰۱ ش بودند که از این مقدار ۵۹/۲٪ دختر و ۴۰/۸٪ پسر بودند.

سؤال اول - نیازها و مطالبات دانش‌آموزان دوره اول متوسطه شهر مشهد چیست و چه تفاوتی باهم دارند؟

جدول ۲. نیازها و مطالبات دانش‌آموزان دوره اول متوسطه

نیاز	فراوانی	درصد	نیاز	فراوانی	درصد	نیاز	فراوانی	درصد	نیاز	فراوانی	درصد
مطالب درسی و فرادرسی	۲۱۶	۳۰/۵	پاسخ به سؤالات و شبهات دینی	۷۲	۱۰/۲	آموزش مهارت‌های حل مسئله	۱۸۸	۲۶/۶	روش‌های شناخت و تحلیل مسائل سیاسی	۲۶۶	۳۷/۶
مطالب علمی جدید	۹۴	۱۳/۳	آشنایی با احکام دین	۱۰۵	۱۴/۸	معرفی روش‌های شادبودن و نشاط	۱۷۸	۲۵/۱	طنز و سرگرمی	۱۶۵	۲۳/۳
آموزش روش تحقیق و مطالعه	۱۷۴	۲۴/۶	آموزش آداب و رسوم اجتماعی	۸۱	۱۱/۴	آموزش مهارت‌ها و سبک زندگی	۱۴۸	۲۰/۹	آموزش معرفتی و ورزش‌ها	۱۴۲	۲۰/۱
آشنایی با تحولات دوران بلوغ	۱۳۰	۱۸/۴	آموزش چگونگی مشارکت اجتماعی	۹۰	۱۲/۷	آموزش مهارت‌های ارتباطی و روابط اجتماعی	۱۴۳	۲۰/۲	آموزش معرفتی هنر داستان‌نویسی و شعر	۱۹۱	۲۷
سلامت و بهداشت فردی و اجتماعی	۹۳	۱۳/۱	آموزش حقوق و وظایف شهروندی	۷۷	۱۰/۹	آموزش مواجهه با آسیب‌های اجتماعی	۲۰۷	۲۹/۲	معرفی داستان و رمان‌های معروف	۲۳۴	۳۳/۱
حفظ محیط‌زیست	۱۴۳	۲۰/۲	آموزش قانون اساسی و قانون‌مداری	۱۰۹	۱۵/۴	آموزش چگونگی تقویت روحیه	۱۶۴	۲۳ و ۲	معرفی سینما و موسیقی	۲۹۳	۴۱/۴
علوم کاربردی و مهارت‌های فنی و حرفه‌ای	۱۷۶	۲۴/۹	آموزش تاریخ و میراث فرهنگی	۸۰	۱۱/۳	آموزش بیان احساسات و عواطف	۸۵	۱۲	معرفی و آشنایی با رشته‌های تحصیلی و کنکور	۲۴۲	۳۴/۲
آشنایی با مشاغل و کارآفرینی	۱۲۷	۱۷/۹	آموزش کارگروهی و تصمیم‌گیری جمعی	۷۰	۹/۹	آموزش دینی و خداشناسی و معاد	۱۱۵	۱۶ و ۲	آموزش مسائل اخلاقی	۷۴	۱۰/۵

براساس جدول ۲، ده نیاز دانش‌آموزان دوره اول متوسطه شهر مشهد با بیشترین فراوانی بدین قرار است:

معرفی سینما و موسیقی (۲۹۳)، روش شناخت و تحلیل مسائل سیاسی و اجتماعی (۲۶۶)، معرفی رشته‌های تحصیلی و کنکور (۲۴۲)، معرفی داستان و رمان‌های معروف (۲۳۴)، مطالب درسی و فرادرسی (۲۱۶)، آموزش مواجهه با آسیب‌های اجتماعی (۲۰۷)، آموزش هنر داستان‌نویسی (۱۹۱)، آموزش مهارت‌های حل مسئله (۱۸۸)، معرفی روش‌های شادبودن و نشاط (۱۷۸) و معرفی علوم کاربردی و مهارت‌های فنی و حرفه‌ای (۱۷۶).

همچنین بر مبنای یافته‌ها، نیازهای کم‌اهمیت‌تر (با کمترین فراوانی) عبارت‌اند از: مطالب جدید علمی (۹۴)، آموزش چگونگی مشارکت اجتماعی (۹۰)، آموزش بیان احساسات و عواطف (۸۵)، آموزش آداب‌ورسوم اجتماعی (۸۱)، آموزش تاریخ و میراث‌فرهنگی (۸۰)، آموزش حقوق و وظایف شهروندی (۷۷)، آموزش مسائل اخلاقی (۷۴)، پاسخ به سؤالات و شبهات دینی (۷۲) و آموزش کارگروهی و تصمیم‌گیری (۷۰).

جدول ۳. نتیجه آزمون‌های دو برای نیازهای دانش‌آموزان شهر مشهد

p	مقدار ^۲	درجه آزادی	باقی‌مانده	مورد انتظار	مشاهده‌شده	
۰.۰۰۰	۱۷۰/۵۹۳	۱	-۶۱	۳۵۴	۲۹۳	معرفی سینما و موسیقی
۰.۰۰۰	۱۲۲/۰۸۵	۱	-۸۸	۳۵۴	۲۶۶	آموزش روش‌های شناخت و تحلیل مسائل سیاسی
۰.۰۰۰	۴۳/۷۵۱	۱	-۱۱۲	۳۵۴	۲۴۲	معرفی و آشنایی با رشته‌های تحصیلی و کنکور
۰.۰۰۰	۱۵۰/۱۰۷	۱	-۱۲۰	۳۵۴	۲۳۴	معرفی داستان و رمان‌های معروف
۰.۰۰۰	۸۱/۳۵۶	۱	-۱۳۸	۳۵۴	۲۱۶	مطالب درسی و فرادرسی
۰.۰۰۰	۲۱/۰۲۳	۱	-۱۴۷	۳۵۴	۲۰۷	آموزش مواجهه با آسیب‌های اجتماعی
۰.۰۰۰	۷۰/۸۷۰	۱	-۱۶۳	۳۵۴	۱۹۱	آموزش و معرفی هنر داستان‌نویسی و شعر

بر مبنای جدول ۳، نتایج آزمون‌های ۲ یا کای اسکور برای هفت نیازی که بالاترین فراوانی را داشته‌اند، نشان می‌دهد فراوانی نیازهای مشاهده‌شده با فراوانی مورد انتظار همان نیازها در جامعه متفاوت است و مقدار به‌دست‌آمده در سطح خطای کمتر از ۰/۰۵ / معنی‌دار است ($R < 0/05$). نتایج آزمون فریدمن (جدول شماره ۴) نیز در مورد معنی‌دار بودن تفاوت میانگین رتبه نیازها

نشان می‌دهد مقدار مجذور کای به‌دست‌آمده برابر با $538/247$ است که در سطح خطای کمتر از $0/05$ قرار دارد ($p < 0/05$) و به لحاظ آماری معنی‌دار است و تفاوت رتبه نیازهای دانش‌آموزان را نشان می‌دهد ($p < 0/001, df=5, =538/247$ مجذور کای).

جدول ۴. نتیجه آزمون فریدمن برای نیازهای دانش‌آموزان شهر مشهد

رتبه	نیاز	رتبه	مقدار ^۲	درجه آزادی
اول	معرفی سینما و موسیقی	۴/۵۲	۵۳۸/۲۴۷	۵
دوم	آموزش روش‌های شناخت و تحلیل مسائل سیاسی	۳/۹۶		
سوم	معرفی و آشنایی با رشته‌های تحصیلی و کنکور	۳/۵۳		
چهارم	معرفی داستان و رمان‌های معروف	۳/۲۰		
پنجم	مطالب درسی و فرادرسی	۲/۹۶		
ششم	آموزش مواجهه با آسیب‌های اجتماعی	۲/۹۶		
هفتم	آموزش و معرفی هنر داستان‌نویسی و شعر	۲/۹۵		

همان‌طور که در جدول ۴ ملاحظه می‌شود، فراوانی نیازهایی چون معرفی سینما و موسیقی (اولویت اول)، معرفی داستان و رمان‌های معروف (اولویت چهارم) و آموزش و معرفی هنر داستان‌نویسی و شعر (اولویت هفتم) نشان می‌دهد که بسیاری از دانش‌آموزان به هنر و ادبیات - که تجلی قوه تخیل خلاقه است - احساس نیاز می‌کنند. آموزش روش‌های شناخت و تحلیل مسائل سیاسی به‌عنوان اولویت دوم و آموزش مواجهه با آسیب‌های اجتماعی به‌عنوان اولویت ششم دانش‌آموزان نشان می‌دهد سایه مسائل و موضوعات اجتماعی و سیاسی در جامعه امروز ما بر همه جوانب زندگی سنگینی می‌کند و به‌نوعی کل زندگی را دربرگرفته است. به همین دلیل نیاز به چنین موضوعاتی از سوی دانش‌آموزان احساس می‌شود. معرفی و آشنایی با رشته‌های تحصیلی و کنکور و مطالب درسی و فرادرسی به‌عنوان اولویت‌های سوم و پنجم دانش‌آموزان نشان‌دهنده اهمیت بالای درس و مطالب درسی است زیرا آن‌ها مهم‌ترین راه ارتقا و پیشرفت را در پیگیری درس و مدرسه می‌دانند. لازم به ذکر است، علت پایین‌بودن فراوانی نیازهایی چون آموزش بیان احساسات و عواطف، آموزش آداب و رسوم اجتماعی، پاسخ به شبهات دینی، آموزش مسائل دینی

و اخلاقی، آموزش تاریخ و میراث فرهنگی می‌تواند ناشی از تأمین چنین نیازهایی از سوی جامعه و خانواده و اشباع و ارضای این نیازهایی باشد.

سؤال دوم- نیازهای دانش‌آموزان دوره متوسطه اول شهر مشهد براساس دسته‌بندی کلان (دینی و اخلاقی، سیاسی، علمی و آموزشی، مهارت‌های اجتماعی و فرهنگی، روحی و روانی، تندرستی، سلامت و ایمنی، اقتصادی، شغلی و حرفه‌ای، ادبی و هنری، تفریح و سرگرمی) چگونه است و چه تفاوتی باهم دارند؟

براساس جدول ۵، میانگین‌های رتبه‌بندی نیازهای دانش‌آموزان دوره اول متوسطه در دسته‌بندی کلان نیازها به این قرار است: اولین رتبه مربوط به مطالب علمی - آموزشی با میانگین ۵/۰۳ و آخرین رتبه مربوط به مطالب سیاسی با میانگین ۱/۴۵۹ می‌باشد. سایر نیازهای دانش‌آموزان از دوم تا هشتم بدین ترتیب فهرست می‌شوند: مطالب دینی و اخلاقی (۴/۱۰)، روحی و روانی (۲/۷۶)، اجتماعی و فرهنگی (۲/۳۵)، مهارت‌های اقتصادی، شغلی و حرفه‌ای (۲/۱۴)، تفریح و سرگرمی (۱/۹۷)، تندرستی، سلامت و ایمنی (۱/۹۰) و مطالب هنری و ادبی (۱/۱۸).

جدول ۵. مقایسه میانگین‌های رتبه‌بندی نیازهای دانش‌آموزان دوره اول متوسطه

بر اساس دسته‌بندی کلان نیازها

رتبه	نیاز	میانگین رتبه	مقدار خی دو	درجه آزادی	P
اول	علمی، آموزشی	۵/۰۲۸۲	۵۳۸/۲۴۷	۸	۰...۰
دوم	دینی و اخلاقی	۴/۱۰۱۷			
سوم	روحی و روانی	۲/۷۵۸۵			
چهارم	مهارت‌های اجتماعی و فرهنگی	۲/۳۴۶۰			
پنجم	اقتصادی، شغلی و حرفه‌ای	۲/۱۲۸۴			
ششم	تفریح و سرگرمی	۱/۹۷۱۸			
هفتم	ادبی و هنری	۱/۹۰۲۵			
هشتم	تندرستی، سلامت و ایمنی	۱/۸۱۹۲			
نهم	سیاسی	۱/۴۵۹۰			

نتایج آزمون فریدمن در مورد معنی‌دار بودن تفاوت میانگین رتبه نیازها نشان می‌دهد که مقدار مجذور کای به‌دست‌آمده برابر با ۵۳۸/۲۴۷ است و در سطح خطای کمتر از ۰/۰۵ قرار دارد

($p < 0/05$). معنی‌دار بودن آزمون فریدمن بدین معناست که رتبه‌بندی نیازهای دانش‌آموزان بامعناست. آزمون فریدمن نشان‌دهنده تفاوت رتبه نیازهای دانش‌آموزان با یکدیگر است ($df=5, p < 0/001, =538/247$ مجذور کای).

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که دانش‌آموزان دوره اول متوسطه از بین مجموعه کلان نیازها به دو دسته نیازهای علمی و آموزشی و دینی و اخلاقی بیشتر احساس نیاز می‌کنند. سه دسته نیاز به مهارت‌های روحی و روانی، اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی، شغلی و حرفه‌ای با فاصله زیاد در مراتب بعدی سلسله نیازهای دانش‌آموزان قرار گرفته‌اند. این در حالی است که به چهار گروه نیاز تفریح و سرگرمی، ادبی و هنری، تندرستی، سلامت، ایمنی و سیاسی دانش‌آموزان کمتر احساس نیاز کرده‌اند.

نیازهای علمی-آموزشی از نظر دانش‌آموزان برحسب فراوانی در جایگاه اول قرار دارد. دانش‌آموزان در این مورد به ضرورت پرداختن به «مطالب درسی، فرادرسی، معرفی رشته‌های تحصیلی، روش‌های مطالعه، تحقیق و پژوهش و امکانات آن، معرفی دانش و فناوری‌های نوین و سواد رسانه‌ای، مطالب علمی در مورد تاریخ، فرهنگ و آداب و رسوم، آموزش زبان‌های خارجی و شیوه‌های، مشاوره و هدایت تحصیلی، معرفی چهره‌های برتر علمی و همچنین معرفی امکانات آموزشی چون کتابخانه، آزمایشگاه، کامپیوتر، اینترنت و منابع معتبر آموزشی، علمی» اشاره کرده‌اند. یکی از مهم‌ترین نیازها و مطالبات دانش‌آموزان - باتوجه به نقش، فعالیت اصلی و مورد انتظارشان - آموزشی و علمی است. البته دانش‌آموزان مایل به ارائه مطالب جدید، روزآمد و نو، همچنین پیوند درس و مطالب علمی، آموزشی با فناوری‌های نو و نیز ارائه مطالب فرادرسی می‌باشند.

نیاز به مطالب دینی و اخلاقی دومین نیاز مطرح‌شده از سوی دانش‌آموزان است. آموزش‌های دینی و اخلاقی نقش بسزایی در ایجاد و تقویت هویت فرهنگی و نیز احساس تعهد و مسئولیت اجتماعی دارد. مهم‌ترین مواردی که دانش‌آموزان در زمینه موضوعات دینی به آن‌ها اشاره کرده‌اند، عبارت است از: «شناخت فلسفه و غایت زندگی، فلسفه انتظار، پاسخ به شبهات و پرسش‌های

مختلف در زمینه دینی، آموزش سبک زندگی ایرانی - اسلامی، آموزش اخلاق و رفتار دینی، خودسازی، نوع‌دوستی، مسئولیت‌پذیری و معرفی منابع مکتوب و تصویری مناسب در زمینه موضوعات دینی در کنار معرفی احکام و نیاز به الگوها و اسوه‌های دینی». نوع مطالب موردنیاز دانش‌آموزان نشان می‌دهد که دغدغه‌های آن‌ها تلاش برای تقویت و تحکیم هویت دینی در دنیای به‌شدت متحول و متغیر کنونی است. از چنین منظری نوع مطالب و موضوعات دینی باید مبتنی بر چنین دغدغه‌هایی باشد و به مسائل و نیازها و نیز سؤالات و شبهات دینی آن‌ها با زبان علمی، روزآمد، مستدل و مستحکم بپردازد و وجهه استدلالی و اخلاقی دین را نیز مورد تأکید قرار دهد.

سومین نیاز و انتظار دانش‌آموزان با توجه به ویژگی‌ها و مقتضیات دوره نوجوانی نیازهای روحی، روانی و عاطفی است. شدت چنین نیازی به میزانی است که دانش‌آموزان تمایل دارند در مورد «روحیات و حالات روحی و احساسات خود، خودشناسی، سردرگمی و بلا تکلیفی احساسی، کنترل اضطراب و استرس، اعتماد به نفس، استقلال رأی، بزرگداشت خود، خودکم‌بینی در مقایسه با دیگران، تقویت روحیه، آزادی اختیار عمل و نیز فقدان قدرت اراده و تصمیم‌گیری، مشکلات و آسیب‌های دوره بلوغ و نوجوانی» آموزش‌های موردنیاز در اختیارشان قرار گیرد.

آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی چهارمین نیاز دانش‌آموزان است. «آموزش حقوق، وظایف و مسئولیت‌های شهروندی، ترویج کارگروهی، کمک و همیاری، مشارکت اجتماعی، همدلی، وطن‌دوستی و مهارت‌های ارتباطات و تعاملات اجتماعی، دوست‌یابی، حل مسئله، نه گفتن، دوری از رفتارهای پرخطر، گفت‌وگو، پرسشگری، احترام و تکریم خانواده و آداب معاشرت اجتماعی» از جمله نیازهایی است که دانش‌آموزان دوره اول متوسطه خواستار آموزش آن هستند. امروزه سایه مسائل و موضوعات اجتماعی بر همه جوانب زندگی سنگینی می‌کند و به‌نوعی کل زندگی را دربر گرفته است. به همین دلیل این دسته در چهارمین مرتبه از سوی دانش‌آموزان مطرح شده است. نیاز به آموزش مسائل اجتماعی و فرهنگی نشانه احساس تعهد و مسئولیت دانش‌آموزان نسبت به جامعه و مسائل اجتماعی و عبور از فردگرایی می‌باشد. همچنین آموزش این دسته از مهارت‌ها در جهان به‌شدت متحول و متغیر کنونی از جمله آموزش‌های اساسی است و دانش‌آموزان به‌درستی دریافته‌اند که کسب تجارب خاص در حیطه محدود خانوادگی به‌تنهایی برای زندگی

در جامعه جدید کفایت نمی‌کند. چنین مباحثی ضمن آماده‌کردن آن‌ها برای ورود آگاهانه به زندگی اجتماعی، احساس تعهد و مسئولیت اجتماعی را در آن‌ها تقویت کرده و از بسیاری از آسیب‌های اجتماعی ناشی از سستی و گسست‌های خانوادگی و یا ناهنجاری‌هایی چون اعتیاد و رفتارهای پرخطر، جلوگیری به عمل می‌آورد.

مهارت‌های اقتصادی، شغلی و حرفه‌ای برحسب فراوانی در مرتبه پنجم نیازها از سوی دانش‌آموزان قرار دارد. «آموزش علوم کاربردی، مهارت‌های فنی و حرفه‌ای، کارآفرینی، سواد مالی، پس‌انداز، مدیریت ریسک، بورس، معرفی مشاغل و حرفه‌های اقتصادی مولد، آموزش شیوه‌های تولید محصول و کالا بر مبنای اصول علمی و فناورانه، آموزش شیوه‌های انتخاب شغل و کسب‌وکار، آموزش شیوه‌های سرمایه‌گذاری، معرفی افراد موفق در مشاغل مختلف» از جمله مهم‌ترین مواردی است که دانش‌آموزان در این زمینه مطرح کرده‌اند. همه دانش‌آموزان دوره اول متوسطه اول در کنار آموزش دروس نظری به آموزش علوم کاربردی و مهارت‌های فنی و حرفه‌ای احساس نیاز می‌کنند. زیرا این قبیل آموزش‌ها زودتر دانش‌آموزان را به بازار کار هدایت می‌کند. علاوه بر این، اعلام چنین نیازی بر تلفیق آموزش‌های نظری و عملی در برنامه‌های درسی رسمی نیز تأکید دارد. اقتضات سنی دوره متوسطه از یک‌سو و ارزیابی منفی آن‌ها از رابطه اشتغال با ادامه تحصیل در دانشگاه از سوی دیگر موجب شده است که آن‌ها به آموزش‌های اقتصادی و فنی و حرفه‌ای برای ورود هر چه زودتر به بازار کار بیشتر تأکید کنند. نکته قابل توجه این است که دانش‌آموزان دوره متوسطه به تحولات روبه‌جلو بازار اشتغال، تغییرات فناوری‌های نو در زمینه اشتغال، کارآفرینی، مهارت اقتصادی، سرمایه‌گذاری و نیز بازارهایی که در پرتو فناوری‌های نو و مالی شکل گرفته، توجه دارند. از سوی دیگر به نظر می‌رسد که موفقیت اقتصادی و ارزش‌های پولی، مالی و کالایی نزد آن‌ها اهمیت پیدا کرده است.

نیاز به تفریح و سرگرمی و شادی و نشاط از نظر فراوانی در مرتبه ششم برای دانش‌آموزان قرار دارد. دانش‌آموزان خواستار طرح مطالبی در مورد «آموزش نحوه گذراندن اوقات فراغت و برنامه‌ریزی برای آن، ارائه مطالب سرگرم‌کننده، طنز، لطیفه، مسابقه، جدول، معما، انواع بازی‌ها به‌ویژه بازی‌های رایانه‌ای و ویدئویی، ورزش، آشپزی، کاردستی، جدول، برگزاری مسابقه، معرفی تفرجگاه‌ها، امکانات تفریحی و ورزشی، معرفی مراکز تاریخی و دیدنی برای سفر، گزارش از

مراسم‌ها و مناسبت‌های شاد» هستند. دانش‌آموزان می‌خواهند محتوای آموزشی از قالب بی‌روح و خشک فاصله گیرد و به شکل منعطف و غیرمستقیم و در قالب تفریح و سرگرمی ارائه گردد. مطالب هنری و ادبی اولویت هفتم نیاز دانش‌آموزان است. نیاز به «مطالب هنری و ادبی مانند قصه و داستان، رمان، شعر، فیلم و سینما، موسیقی، حکایت، متن و نقد ادبی، خوشنویسی، کاریکاتور، تصویرگری و نقاشی، تایپوگرافی، اینفوگرافی، معرفی چهره‌های مشهور هنری و ادبی ایران و جهان، مقاله‌نویسی، معرفی رمان‌های مشهور ایران و جهان و به‌طور کلی آموزش شیوه‌های خلق آثار هنری و ادبی» از مهم‌ترین مواردی است که دانش‌آموزان به آن اشاره کرده‌اند. هنر و ادبیات تجلی قوه تخیل خلاقه است و نوجوانی مساعدترین سن و دوران برای رشد و شکوفایی چنین قوه خلاقه‌ای است. به همین دلیل برخی از دانش‌آموزان نسبت به چنین مسائلی احساس نیاز می‌کنند و تمایل دارند که ضمن آموزش شیوه‌های تولید ادبی و هنری، در جریان تولیدات هنری و ادبی و نیز تحولات ادبی و هنری جهان و ایران قرار گیرند. ادبیات و هنر شکل غیرمستقیم و تلطیف شده بیان مسائل و موضوعات زندگی است و نوجوانان مایل هستند که زندگی و جامعه را از دریچه هنر و ادبیات ببینند.

مطالب مربوط به تندرستی، سلامتی و ایمنی هشتمین نیاز مطرح‌شده از سوی دانش‌آموزان است. چنین نیازی با توجه به اقتضای سنی و از آنجایی که بیشتر توسط خانواده پوشش داده شده، کمتر از سوی دانش‌آموزان مورد تأکید قرار گرفته است. با این وجود در مواردی که آموزش‌های خانواده در این زمینه کفایت نمی‌کند، دانش‌آموزان انتظار دارند به آن‌ها پرداخته شود. از جمله مهم‌ترین نیازهای سلامت و ایمنی مطرح‌شده از سوی دانش‌آموزان اول متوسطه می‌توان به مواردی چون «آموزش ایمنی در مقابل مخاطرات طبیعی چون زلزله، آموزش و حفظ محیط‌زیست، آموزش اصول صحیح تغذیه، حفظ و ارتقای بهداشت محیط فردی و اجتماعی، آموزش معیارهای زندگی سالم، شیوه‌های جلوگیری از آسیب‌ها و معلولیت‌های جسمی و حرکتی، کارکرد اعضا و اندام‌ها، آموزش حرکت‌های ورزشی در زمینه سلامت و تندرستی» اشاره کرد. اگرچه نیازهای اولیه تندرستی و سلامت توسط خانواده تأمین شده است؛ اما از آنجاکه جامعه جدید مملو از مخاطرات طبیعی چون سیل و زلزله و مخاطرات انسانی چون مشکلات زیست‌محیطی، آب‌وهوا، تصادفات و حوادث و نیز مشکلات تغذیه‌ای، عدم تحرک و انفعال و در

نتیجه چاقی و انواع بیماری‌هاست، دانش‌آموزان به درستی به لزوم پاسخگویی به چنین نیازهایی تأکید کرده‌اند.

آموزش سیاسی آخرین نیاز دانش‌آموزان است. «آشنایی با ساختار سیاسی، آموزش روش‌های شناخت و تحلیل مسائل سیاسی، آشنایی با چهره‌های سیاسی شاخص ملی و جهانی و شیوه زندگی آن‌ها، آموزش عدالت‌طلبی، مبارزه با حق‌کشی و تبعیض، معرفی سیاست‌های کلان کشور و درک رفتار گروه‌ها و بازیگران اجتماعی و سیاسی، چگونگی توسعه رفاه در عین حفظ انسجام و امنیت و نحوه مواجهه با رسانه‌ها و غیره» از جمله مهم‌ترین موضوعات سیاسی است که دانش‌آموزان دوره اول متوسطه به آن احساس نیاز می‌کنند. پرورش سیاسی جزئی اساسی از نظام تعلیم و تربیت است. بخشی که به هیچ‌وجه، ناپستی به غفلت سپرده شود و یا کمرنگ گردد. آموزش مسائل سیاسی به دانش‌آموزان کمک می‌کند که آن‌ها درک و فهم درستی نسبت به نظام سیاسی کشور و نقش خود در آن کسب کنند.

یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج تحقیق دیبا واجاری و حسینیان و قاعدی (۱۳۹۰) در زمینه اولویت نیازهای تحصیلی و شغلی و حرفه‌ای دانش‌آموزان؛ یافته‌های حمیدی (۱۳۸۴) در زمینه نیازهای روحی - روانی و مشاوره، مهارت‌های زندگی، موفقیت تحصیلی و نیازهای اجتماعی و سیاسی؛ یافته‌های اکبری و شریفی (۱۳۸۷) در مورد نیاز دانش‌آموزان به روابط اجتماعی، دوستی و ازدواج و تشکیل خانواده، نیازهای ادبی و هنری، رمان و داستان و انواع سرگرمی و تفریح و نتایج پژوهش سلیمی (۱۳۸۲) در زمینه نقش مجلات رشد در تأمین نیازهای درسی، علمی و آموزشی و تقویت روحیه کنجکاوی، ابتکار و خلاقیت و تفریح و سرگرمی تأیید و حمایت می‌شود. تحولات رسانه‌ای، فرهنگی - اجتماعی، مجازی، تعاملی و دوطرفه شدن رسانه‌ها، تغییر و تحول نیازها، نگرش‌ها و سبک زندگی و مصرف فرهنگی دانش‌آموزان از یک‌سو و سیال بودن و تغییر مداوم دانش‌آموزان دوره‌های اول متوسطه از سوی دیگر ضرورت مخاطب‌شناسی مستمر این گروه سنی را ایجاد می‌کند. در جهت تأمین نیازها و علایق گروه‌های متنوع و متکثر دانش‌آموزان و باتوجه به روند رو به رشد آسیب‌های اجتماعی - که سن شروع آن نیز پایین آمده و به دوره نوجوانی کشیده شده است - حساسیت و اهمیت دوران جوانی، مشکلات هویت‌یابی و استقلال‌طلبی و نیز کشش‌ها و علایق متفاوت و متعارض این دوره، آموزش مباحث و مطالبی در زمینه‌های مشاوره

روحی و روانی، تقویت روحیه و مهارت‌های زندگی، ازدواج و تشکیل خانواده یک نیاز ضروری است که باید به‌طور جدی در دستور کار برنامه‌ریزان درسی و تولیدکنندگان محتوای آموزشی قرار گیرد. همچنین با توجه به جوّ به‌شدت سیاسی و سیاست‌زده جامعه که در کنار فوران اخبار و وقایع سیاسی خواه‌ناخواه ذهن دانش‌آموزان را به این موضوعات جلب می‌کند، تدوین برنامه مناسب برای آموزش سیاسی و شناخت علمی و روشمند از مسائل و نیز آموزش روش تجزیه و تحلیل مسائل سیاسی یک ضرورت است.

تعارض منافع: هیچ‌گونه تعارض منافع در این پژوهش وجود ندارد.

منابع

- امینون، عفت، شریفی‌پور، زهرا، امینون، فاطمه، امینون، عصمت، و شریفی‌پور، پریسا. (۱۳۹۵). بررسی اثربخشی توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات بر تسهیل یادگیری دانش‌آموزان و افزایش کیفیت برنامه درسی مدارس. *سومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش در مهندسی، علوم و تکنولوژی*. گرجستان: موسسه سرآمد همایش کارین.
- اسماعیلی رضا، و ربیعی، کامران. (۱۳۸۷). *سنجش نیازهای فرهنگی - اجتماعی دختران دانش‌آموز شهر اصفهان. مطالعات راهبردی زنان*، ۴۱ (۲)، ۹۷-۱۳۴.
- اصل احمدی، یاسمین سادات، و رضانی نژاد، رحیم. (۱۴۰۰). بررسی رابطه نگرش یادگیری آنلاین دانش‌آموزان و آمادگی یادگیری تربیت‌بدنی در محیط دیجیتال. *مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین‌المللی علوم تربیتی و روانشناسی و علوم انسانی*. بروکسل: موسسه سرآمد نور.
- اکبری، ابوالقاسم، و شریفی، پاشا. (۱۳۸۷). نیازهای مطالعاتی دانش‌آموزان دوره متوسطه کشور درباره کتاب‌های غیردرسی. *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، ۷ (۲۸)، ۱۱۱-۱۲۸.
- امین‌زاده، انوشه، و سرمد، زهره. (۱۳۸۳). رابطه پیشرفت تحصیلی با فعالیت‌های بعد از مدرسه. *مجله روانشناسی*، ۳ (۳۱)، ۲۹۴-۳۱۲.
- *آمار مدارس و دانش‌آموزان کشور [اخبار]*. (۱۳۹۸). بازیابی شده در ۳ اردیبهشت ۱۴۰۳، از: <http://www.dres.ir/News>
- باقری نجف‌آباد، زینب، و رحیمیان، جلال. (۱۳۹۶). تحلیل محتوای متون درسی زبان فارسی از نظر تناسب آن با سن دانش‌آموزان. *نشریه فناوری آموزش*، ۱۳ (۲)، ۲۵۹-۲۶۸.
- برنامه‌درسی ملی (۱۳۹۰). *سند برنامه درسی ملی*. تهران: وزارت آموزش و پرورش.
- پروند، محمدحسن. (۱۳۸۸). *مقدمات برنامه‌ریزی آموزشی و درسی*. تهران: انتشارات گاه.
- جوانمرد، غلامحسین، و پور قهرمانی، سوسن. (۱۳۹۴). نقش هوش هیجانی و سازگاری اجتماعی در تبیین و پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه. *پژوهش‌های کاربردی در روانشناسی تربیتی*، ۲ (۳)، ۳۱-۴۲.

- حاج‌حسینی، حمیده، شبیری، سید محمد، و فرج‌الهی، مهران. (۱۳۸۹). نیازسنجی و تعیین اولویت‌های آموزشی دانش‌آموزان مقطع متوسطه در زمینه محیط زیست و توسعه‌ی پایدار. چهارمین همایش و نمایشگاه تخصصی مهندسی محیط زیست. تهران: دانشگاه تهران.
- حسنی بافرانی، طلعت، و آذربایجانی، مسعود. (۱۳۹۰). انسان سالم و ویژگی‌های آن از دیدگاه ویکتور فرانکل. *مجله روانشناسی و دین*، ۱۴ (۱)، ۱۱۳-۱۴۳.
- حسینی، سید کمال، بزمی، مهناز، رحمتی، شهربانو، و قوامی، رویا. (۱۳۹۵). شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای پرورشی، دانش‌آموزان دوره متوسطه شهر مشهد. *پویش در آموزش علوم تربیتی و مشاوره*، ۳ (۲)، ۲-۴.
- حمیدی، فریده. (۱۳۸۴). بررسی مقایسه‌ای نیازهای جسمانی عاطفی اجتماعی و مذهبی نوجوانان مناطق محروم براساس جنسیت. *مجله زن در توسعه و سیاست*، ۳ (۲)، ۱۵۹-۱۷۹.
- خسروپناه، عبدالحسین، وکاشی زاده، محمد. (۱۳۹۳). تحلیل و بررسی پلورالیسم دینی و گوهر و صدف دین. *اندیشه نوین دینی*، ۱۰ (۳۷)، ۷-۲۴.
- خواجه نوری، بیژن، هاشمی، سمیه، و روحانی، علی. (۱۳۸۹). سبک زندگی و هویت ملی (مطالعه موردی: دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهر شیراز). *فصلنامه مطالعات ملی*، ۱۱ (۴۴)، ۱۲۷-۱۵۲.
- خوش‌کنش، ابوالقاسم، اسدی، مسعود، شیرعلی پور، اصغر، و کشاورز افشار، حسین. (۱۳۸۹). نقش نیازهای بنیادین و حمایت اجتماعی در سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان مقطع متوسطه. *نشریه روان‌شناسی کاربردی*، ۱۳ (۱)، ۸۲-۹۴.
- دیبا واجاری، مریم؛ حسینیان، سیمین، و قائدی، یحیی. (۱۳۹۰). بررسی میزان نیاز به راهنمایی دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهر تهران. *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، ۱۰ (۴)، ۱۳۱-۱۴۸.
- رستمی‌نسب، عباسعلی، همتی، محمد، و فضیلت پور، مسعود. (۱۳۹۱). میزان انطباق محتوای کتاب روانشناسی سال سوم متوسطه با نیازهای مادی و معنوی دانش‌آموزان شهرستان شهرکرد. *پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۸ (۲۴)، ۱۷-۳۶.

- رضانی نژاد، رحیم، همتی نژاد، مهرعلی، و بنار، نوشین. (۱۳۸۲). بررسی هدف دانش آموزان از فعالیت درون کلاس‌های تربیت‌بدنی و ورزش. نشریه حرکت، ۱۷ (۱)، ۱۰۷-۱۲۲.
- زندی پور، طیبه، دبیری اصفهانی، عذرا، و ناهیدپور، فرزانه. (۱۳۸۸). مطالعات تطبیقی نیازهای انتقالی دانش‌آموزان ایرانی و کانادایی با آسیب‌های بینایی. فصل‌نامه مطالعات روان‌شناختی، ۵ (۲۱)، ۲۹-۴۶.
- سند تحول آموزش و پرورش (۱۳۹۰). تهران: وزارت آموزش و پرورش.
- سیف، علی‌اکبر. (۱۳۹۱). روانشناسی تربیتی. تهران: انتشارات پیام‌نور.
- سرمدی، مهدی، قنبری، حمیدرضا، و طالبیان شریف، جعفر. (۱۳۹۸). تأثیر فضای مجازی بر هویت فرهنگی و اجتماعی. ششمین همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی در ایران. تهران: دانشگاه تهران.
- سلیمی، حسین. (۱۳۸۲). مطالعه تأثیر رفتار معلم بر نظم‌پذیری دانش‌آموزان در مدرسه، فصلنامه علمی نوآوری‌های آموزشی، ۲ (۴)، ۲۸-۴۵.
- شبیری، سیدمحمد، سرمدی، محمدرضا، و شریفیان، شیوا. (۱۳۸۹). نیازسنجی و تعیین اولویت‌های آموزشی دانش‌آموزان و دبیران مقطع راهنمایی در زمینه محیط‌زیست. نشریه آموزش محیط‌زیست و توسعه پایدار، ۴ (۴۷)، ۱۴۳-۱۵۰.
- شرفی، محمود، و شرفی، زینت. (۱۳۹۲). تحلیل و مقایسه نیازهای تربیت دینی دانش‌آموزان دوره متوسطه در ابعاد شناختی، عاطفی و عملکردی. رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۴ (۱۶)، ۱۵-۳۷.
- طالب‌زاده نوبریان، محسن، و فتحی‌واجارگاه، کوروش. (۱۳۸۲). مباحث تخصصی برنامه‌ریزی درسی. تهران: انتشارات آبیژ.
- عباس‌زادگان، محمد، و ترکزاد، جعفر. (۱۳۸۶). نیازسنجی آموزش در سازمان‌ها. تهران: سهامی.
- غلامی، خلیل، نصرتی، محمدصالح، و اسدی، محمد. (۱۳۹۷). تدوین چارچوبی مفهومی برای نیازسنجی دانش‌آموزان متوسطه: رهیافتی بر نظریه عملی تدریس. تدریس پژوهی، ۶ (۲)، ۶۹-۹۴.

- فتحی واجارگاه، کوروش، و فخامزاده، پروانه. (۱۳۹۲). نیازسنجی آموزشی: الگوها و فنون. تهران: نشر آبیژ.
- کوجبی، مرتضی، و کرمی‌زاده، الهام. (۱۳۸۹). بررسی میزان گرایش، دسترسی و استفاده دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهر شیراز از منابع چاپی و الکترونیکی. *مطالعات کتابداری و علم اطلاعات علوم تربیتی و روانشناسی*، ۲ (۱)، ۲-۱۰.
- گلشنی، مرتضی، و حیدری، عبدالحسین. (۱۴۰۰). هویت ملی در کتب مطالعات اجتماعی پایه ششم ابتدایی و هفتم متوسطه. *فصلنامه مطالعات ملی*، ۳۳ (۲)، ۹۷-۱۱۸.
- لوی، اریه. (۱۳۸۹). *برنامه‌ریزی درسی مدارس* (ترجمه فریده مشایخ). تهران: مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان.
- میرزاییگی، علی. (۱۳۸۷). *برنامه‌ریزی درسی و طرح درس در آموزش رسمی و تربیت نیروی انسانی*. تهران: انتشارات یسطرون.
- ناصری، محمد. (۱۳۹۴). مخاطب سیال امروز را جدی بگیریم. *سالنامه رشد*، ۲ (۶)، ۲۸-۵۰.
- نصرافهانی، احمدرضا، و فتحی، فاطمه. (۱۳۸۳). جایگاه مهارت‌های اجتماعی مورد نیاز دانش‌آموزان در کتاب‌های درسی عمومی دوره متوسطه. *نشریه دانش‌ور رفتار*، ۹ (۱۱)، ۴۹-۶۴.
- یادگارزاده، غلامرضا، پرنده، کوروش، بهرامی، آرش، و خدایی، ابراهیم. (۱۳۸۸). بررسی و سنجش نیازهای اطلاعاتی داوطلبان مجاز به انتخاب رشته آزمون سراسری در شهر تهران. *نشریه آموزش عالی ایران*، ۲ (۱)، ۴۳-۶۵.

- Agbemenu, K. & Schlenk, E. A. (2011). An integrative review of comprehensive sex education for adolescent girls in Kenya. *Journal of nursing scholarship*, 43(1), 54-63.
- Bonta, J., & Wormith, S. J. (2007). Risk and need assessment. *Developments in social work with offenders*, 15(1), 131-152.
- Bradshaw, J. (1972). *Taxonomy of social need*. London: Oxford University Press.
- Crişan, C. Pavelea, A., & Ghimbuţ, O. (2015). A need assessment on students' career guidance. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 180(2), 1022-1029.
- DeSilets, L. D. (2006). Needs assessment. *The Journal of Continuing Education in Nursing*, 37(4), 148-149.
- Gibbons, M. M., & Shoffner, M. F. (2004). Prospective first-generation college students: Meeting their needs through social cognitive career theory. *Professional School Counseling*, 3(2), 91-97.
- Grant, J. (2002). Learning needs assessment: assessing the need. *Bmj*, 324(7330), 156-159.
- Hsu, Y. S., Cheng, Y. J., & Chiou, G. F. (2003). Internet use in a senior high school: A case study. *Innovations in Education and Teaching International*, 40(4), 356-368.
- Kaplan, H. (1997). *The evolution of the human life course. Between Zeus and the salmon*. Washington DC: National Academies Press.
- Maier, G. W., Prange, C., & Von Rosenstiel, L. (2001). Psychological perspectives of organizational learning. *Handbook of organizational learning and knowledge*, 21(4), 14-34.
- Marsh, H. W. (1992). Extracurricular activities: Beneficial extension of the traditional curriculum or subversion of academic goals?, *Journal of educational psychology*, 84(4), 553.
- Maslow, A., & Lewis, K. J. (1987). Maslow's hierarchy of needs. *Salenger Incorporated*, 14(17), 987-990.
- McAdams, D. P. (2013). Meaning and personality. In Paul T. P. Wong(Ed.), *The Human Quest for Meaning: Theories, Research, and Applications*. United State: Routledge, 107-124.
- Pedler, M., Boydell, T., & Burgoyne, J. (1989). The learning company. *Studies in continuing education*, 11(2), 91-101
- Perrotta, K., & Keese, J. (2024). It's What You Know: A Needs Assessment of MAT students' Social Studies Content Knowledge. *The Teacher Educator*, 6(2), 1-24.
- Reeve, J. M., & Yahya, S. M. (2010). *Motivation and Emotion* . United kingdom: Routledge.

- Riffe, D. Lacy, S., Fico, F., & Watson, B. (2019). *Analyzing media messages: Using quantitative content analysis in research*. United Kingdom: Routledge.
- Şahin, E., & Fidan, O. W. E. N. (2009). Aggression Levels of High School Students with Different Psychological Needs. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(32), 64-74.
- Schultz, D. P. Schultz, S. E., & Enos, M. (2009). *Theories of personality*. Germany: Springer.
- Smith, S. R. (2009). A dynamic ecological framework for differentiating the primary curriculum. *Gifted and Talented International*, 24(2), 9-20.
- Van der Walt, J. L., & Wolhuter, C. C. (2018). An examination of the potential of cultural-historical activity theory (CHAT) for explaining transitions in national education systems. *Acta Academica: Critical views on society, culture and politics*, 50(1), 104-125.
- Vogel, G., Ruppel, D. L., & Kaufmann, C. S. (1991). Learning needs assessment as a vehicle for integrating staff development into a professional practice model. *The Journal of Continuing Education in Nursing*, 22(5), 192-197.

